

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ
ΣΤΗ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ »**

ΓΚΑΛΕΚΟΥ ΡΑΦΑΕΛΑ Ξ2019021
ΤΡΙΚΟΥΛΗ ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑ Ξ2019070
ΚΕΡΚΥΡΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2024

IONIAN UNIVERSITY

**HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION, IONIAN UNIVERSITY,
SCHOOL OF HUMANITIES**

**DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES, TRANSLATION AND
INTERPRETATION (CORFU)**

**‘THE IMPORTANCE AND POSITION OF WOMEN IN TODAY'S
AFGHANISTAN AND SAUDI ARABIA’**

GKALEKOU RAFAELA / TRIKOULI ANTONIA GRIGORIA

CORFU, FEBRUARY 2024

**ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
(ΚΕΡΚΥΡΑ)**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ
ΣΤΗ ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ»**

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΓΚΑΛΕΚΟΥ ΡΑΦΑΕΛΑ Ξ2019021

ΤΡΙΚΟΥΛΗ ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑ Ξ2019070

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΛΙΒΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΗΨΗ ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΩΤΑΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΕ
ΕΔΡΑ ΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ**

ΚΕΡΚΥΡΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2024

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Η σημασία και θέση των γυναικών στο Αφγανιστάν και στη Σαουδική Αραβία στη σημερινή κοινωνία» είχε σκοπό την μελέτη της κατάστασης που έρχεται αντιμέτωπο το γυναικείο φύλο σε ισλαμικούς πολιτισμούς. Επιθυμούμε να ευχαριστήσουμε ως επί το πλείστον τους καθηγητές που συνέβαλαν στην διεξαγωγή του ερευνητικού μέρους της πτυχιακής μας εργασίας και δέχτηκαν να συμμετάσχουν και να αφιερώσουν μέρος του χρόνου τους, πέραν των δυσκολιών, με τις οποίες ήρθαμε αντιμέτωποι, εκφράζοντας ιδιαίτερα ευγνωμοσύνη στον επιβλέποντα καθηγητή μας, κύριο Λίβα Σωτήριο. Τον ευχαριστούμε για την εμπιστοσύνη που μας έδειξε, για την συνεχή καθοδήγηση καθώς και για το ενδιαφέρον καθ' όλη την διάρκεια συγγραφής της εργασίας έως και την ολοκλήρωσή της. Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την οικογένεια μας, για όλη την στήριξη που μας παρείχαν τα χρόνια της ακαδημαϊκής μας πορείας και αποτέλεσαν παραδείγματα προς μίμηση τόσο σε επαγγελματικό όσο και ηθικοπνευματικό επίπεδο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος- Ευχαριστίες.....	5
Πίνακας Περιεχομένων.....	6
Πίνακας συντμήσεων και συντομογραφιών.....	9
Πίνακας εικόνων.....	10
Περίληψη.....	12
Abstract.....	13
Εισαγωγή.....	14
Μέρος Α΄ Αφγανιστάν	
A. Εισαγωγή.....	17
B. Χρονολογική αναδρομή.....	18
1.1 Ιστορικής αναδρομή και η θέση της γυναίκας ανά τις δεκαετίες.....	18
1.2 Η περίοδος ανάμεσα στις δύο καταλήψεις των Ταλιμπάν.....	20
Γ. Ταλιμπάν 2.0.....	22
2.1 Οικονομική και Κοινωνική ζωή.....	23
2.1.1 Ελευθερία κίνησης.....	23
2.1.2 Εκπαίδευση.....	25
2.1.3 Εργασία.....	27
2.2 Συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και δημόσια ζωή.....	29
2.2.1 Αντιπροσώπευση.....	29
2.2.2 Συμμετοχή.....	30
2.3 Δικαίωμα και Πρόσβαση στην περίθαλψη.....	31
2.3.1 Οι επιπτώσεις των περιορισμών των Ταλιμπάν.....	32
2.3.2 Σεξουαλικά και Αναπαραγωγικά δικαιώματα.....	33
2.3.3 Ψυχική υγεία.....	35

2.4 Έμφυλη βία.....	36
2.4.1 Ενδοοικογενειακή βία.....	37
2.4.2 Καταναγκαστικοί Γάμοι και Γάμοι ανηλίκων.....	38

Μέρος Β' Σαουδική Αραβία

A. Η θέση της γυναίκας και η σημασία των γυναικείων δικαιωμάτων στη Σαουδική Αραβία.....	41
B. Γεωγραφική θέση και Θρησκεία της Σαουδικής Αραβίας.....	42
1.1 Γεωγραφική θέση.....	42
1.2 Το Ισλάμ ως θρησκεία της Σαουδικής Αραβίας.....	42
1.2.1 Οι θρησκευτικές υποχρεώσεις των Μουσουλμάνων.....	43
Γ. Ενδυματολογικός κώδικας βάσει νομικής και θρησκευτικής υπόστασης.....	44
Δ. Η θέση της γυναίκας στη Σαουδική Αραβία.....	46
2.1 Νομικό πλαίσιο.....	46
2.2 Οικογένεια και Πολιτιστική ζωή.....	48
2.2.1 Οικογένεια.....	49
2.2.2 Πολιτιστική ζωή.....	49
2.3 Εκπαίδευση.....	49
2.4 Εργασιακός χώρος.....	51
2.4.1 Προκλήσεις.....	51
2.4.2 Εμπόδια.....	52
2.4.3 Συμμετοχή στην πολιτική ζωή.....	53
2.5 Πρόσβαση στην υγεία.....	55
2.5.1 Ιατρική Περίθαλψη.....	55
2.5.2 Αναπαραγωγικά και Σεξουαλικά δικαιώματα.....	56
2.5.3 Ψυχική υγεία.....	56
2.6 Έμφυλη βία.....	57
2.6.1 Ενδοοικογενειακή βία.....	57

2.6.2 Δολοφονίες βάσει φύλου (Γυναικοκτονία).....	58
Ε.. Περισσότερα δικαιώματα και ευκαιρίες για τις γυναίκες της Σαουδικής Αραβίας.....	59
Μέρος Γ' Κοινό	
1. Το κίνημα του Φεμινισμού και η λυτρωτική ρητορική της Δύσης.....	60
2. Συμπεράσματα.....	63
3. Ομοιότητες και Διαφορές όσον αφορά τη θέση των γυναικών ανάμεσα στις δύο χώρες.....	66
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	67
Πηγές γλωσσικών πόρων.....	73

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΑΡΑ	American Psychological Association
MSF	Médecins Sans Frontières (Γιατροί Χωρίς Σόνορα)
NORAQ	NorVold Domestic Abuse Questionnaire
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	United Nations International's Emergency Fund
UN Women	United Nation Women

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1.	Διάδοση αντιλήψεων μεταξύ γυναικών σε αγροτικές και αστικές περιοχές	Σελ. 22
Εικόνα 2.	Χρονοδιάγραμμα όλων των σημαντικών περιορισμών που υπέστησαν οι γυναίκες υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν κατά την περίοδο 2021-2022	Σελ. 23
Εικόνα 3.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών με κοινωνικές συναναστροφές εκτός σπιτιού τους τελευταίους τρεις μήνες (Απρίλιο- Ιούνιο 2023)	Σελ. 25
Εικόνα 4.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση των απαντήσεων της έρευνας	Σελ. 36
Εικόνα 5.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που παρουσίασαν που παρουσίασαν επιδείνωση στην ψυχική τους υγεία σε επαρχιακές και αστικές περιοχές μετά την δεύτερη κατάληψη των Ταλιμπάν	Σελ. 36
Εικόνα 6.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην λήψη αποφάσεων εντός του νοικοκυριού μετά την δεύτερη κατάληψη των	Σελ. 38

	Ταλιμπάν	
Εικόνα 7.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην εκπαίδευση ως καθηγήτριες και ως φοιτήτριες.	Σελ. 50
Εικόνα 8.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των απασχολούμενων γυναικών.	Σελ. 53
Εικόνα 9.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην δημόσια, διοικητική και πολιτική ζωή.	Σελ. 54
Εικόνα 10.	Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην δημόσια, διοικητική και πολιτική ζωή.	Σελ. 55

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ζήτημα της θέσης των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες αποτελεί ένα φλέγον ζήτημα που απασχολεί ιδιαίτερα τον ακαδημαϊκό και επιστημονικό κοινό και δη το γυναικείο φύλο. Η επέκταση του φεμινιστικού κινήματος και η ευαισθητοποίηση της σύγχρονης κοινωνίας όσον αφορά τη ισότητα, την αντιμετώπιση και τα δικαιώματα των γυναικών σε παγκόσμιο επίπεδο έφερε στο προσκήνιο τις γυναίκες της Ανατολής. Οι γυναίκες στις μουσουλμανικές χώρες δεν χαίρουν την ίδια αντιμετώπιση ούτε τα ίδια δικαιώματα. Το Αφγανιστάν και η Σαουδική Αραβία αποτελούν δυο χώρες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για τις ομοιότητες όσο και για τις διαφορές ανάμεσα τους. Στο πλαίσιο της εργασίας διακρίνονται ξεκάθαρα ο τρόπος ζωής των γυναικών στο Αφγανιστάν και τη Σαουδική Αραβία εστιάζοντας σε διάφορους τομείς της ζωής τους όπως είναι η εκπαίδευση, η εργασία, η ελευθερία κίνησης και η υγειονομική περίθαλψη. Πρωταρχικός στόχος υπήρξε η αντικειμενική παρουσίαση και ανάδειξη της ποιότητας ζωής αυτών των γυναικών, της προόδου και των διεκδικήσεων που έχουν καταφέρει, άγνωστες σε πολλούς, της παραβίασης και καταπάτησης των δικαιωμάτων και ελευθεριών τους καθώς και της έμφυλης βίας και των διακρίσεων που υφίστανται καθημερινά. Η εργασία αυτή όμως δεν αποτελεί όμως απλώς μια αυτοτελής παρουσίαση της θέσης των γυναικών και των δικαιωμάτων τους αποτελώντας έναυσμα προβληματισμού, υπήρξε συγχρόνως μια προσπάθεια απομυθοποίησης κάποιων de facto απόψεων που κυριαρχούν στο μυαλό της δυτικής αντίληψης για το Ισλάμ και τις αξίες που πραγματικά πρεσβεύει, ειδικότερα όσον αφορά την θέση της γυναίκας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Γυναίκα, Αφγανιστάν, Σαουδική Αραβία, δικαιώματα, επιπτώσεις, νομοθεσία, πατριαρχία, εκπαίδευση, εργασία, βία, ενδυμασία, Ισλάμ,

μουσουλμάνος, Ταλιμπάν, Κοράνι, Σαρία, καταπάτηση, περιθωριοποίηση, μειονεκτική θέση, νομοθεσία, υποβάθμιση.

ABSTRACT

The question regarding the status of women in Muslim countries is a burning issue of particular concern to the academic and scientific community, especially within the female gender. The expansion of the feminist movement and the sensibilization of contemporary society regarding the equality, treatment and rights of women globally have brought women of the East to the forefront. Women in Muslim countries do not enjoy the same treatment or rights. Afghanistan and Saudi Arabia are two countries of particular interest for both the similarities and differences they share. Within the context of the presented thesis, the lifestyle of women in Afghanistan and Saudi Arabia are clearly distinguished, focusing on different areas of their lives such as education, work, freedom of movement and health care. The primary objective has been to present and highlight without bias the quality of life of these women, the progress and accomplishments they have achieved, unknown to many, the violation and abuse of their rights and freedoms, as well as the gender-based violence and discrimination they suffer on a daily basis. This project, however, is not only an independent presentation of the position of women and their rights, but also an attempt to demystify some de facto views that dominate the Western perception of Islam and the values it really stands for, especially regarding the position of women.

KEYWORDS: Woman, Afghanistan, Saudi Arabia, rights, impact, legislation, patriarchies, education, labor, violence, clothing, Islam, Muslim, Taliban, Taliban, Koran, Sharia, violation, marginalization, disadvantage, legislation, degradation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο «Η σημασία και θέση της γυναίκας στο Αφγανιστάν και τη Σαουδική Αραβία στην σημερινή κοινωνία», πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφραση και Διερμηνείας, του Ιονίου Πανεπιστημίου που εδρεύει στην Κέρκυρα. Απώτερος σκοπός της επικείμενης εργασίας καθίσταται η σύνταξη μιας ερευνητικής εργασίας, η οποία μελετά την αξία της κατάστασης που έρχεται αντιμέτωπη η γυναίκα στις ισλαμικές κοινωνίες η οποία ευλόγως ορίζεται από πληθώρα παραγόντων όπως το θρησκευτικό, πολιτισμικό και πολιτικό υπόβαθρο της κάθε περιοχής. Το δοκίμιο περιλαμβάνει παρατηρήσεις για τον ρόλο που κατέχει η προστασία και διεκδίκηση των δικαιωμάτων των γυναικών στην παγκόσμια ιστορική παρακαταθήκη. Η ιστορική αναδρομή που κυριαρχεί και στα δύο τμήμα της εργασίας αποσκοπεί στην παρουσίαση της θρησκείας και της θέσης της στις μουσουλμανικές κοινωνίες, στην ανάδειξη της εξέλιξης και της προόδου που έχουν διανύσει οι δύο χώρες, και κυρίως στους αγώνες και τις κατακτήσεις των γυναικών που ζουν σε αυτές. Η επιλογή του πονήματος είχε ως αφορμή τον ατέρμονο αγώνα των γυναικών για ισότητα σε συνάρτηση με την επικρατέστερη κατάσταση των απειλών που караδοκούν. Η ανάλυση λοιπόν είναι άκρως στοχοκεντρική και ευαισθητοποιεί τον θεατή με αποτέλεσμα να αποτελεί πειρασμό μιας εξαιρετικής επιλογής για εκπόνηση πτυχιακής εργασίας.

Περνώντας τώρα στην ανάλυση της δομής της, η εκπόνηση της συγγραφής είχε ως αφετηρία την συγκρότηση αξιόπιστων πληροφοριών κυρίως ξενόγλωσσων και σαφώς συνδεδεμένων με τη θεματολογία. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ισομερής καταμερισμός εργασιών μεταξύ των δύο μελών της ομάδας και αποφασίστηκε να αναλάβει η κάθε συμμετέχουσα από μια γεωγραφική περιοχή ώστε να αποφευχθεί σύγχυση και παραπληροφόρηση λόγω του όγκου πληροφοριών. Σαν πρώτη ενέργεια, υπήρξε η αναζήτηση βιβλιογραφικών αναφορών και παραλλήλων κειμένων ώστε να αναπτυχθεί μια πρώτη συνολική εικόνα της κατάστασης. Παρόλη την προσπάθεια εκλογίκευσης της σκέψης, υπήρξαν σημεία με έντονη πληροφοριακή σύγχυση εξαιτίας των πολυάριθμων υλικών πόρων και πηγών καθώς και με έντονη συναισθηματικά αρνητική φόρτιση για την στυγερά ανήκουστη συμπεριφορά που υπέμειναν οι γυναίκες. Μεγάλο

μέρος της εργασίας περιλαμβάνει προσωπικές εκτιμήσεις, κατόπιν διεξοδικής και σχολαστικής μελέτης, αναφορικά με την κατάσταση που επικρατεί στο Αφγανιστάν και στη Σαουδική Αραβία ταυτόχρονα. Συγκεκριμένα, στο πρώτο θεωρητικό μέρος θα δούμε την περίπτωση που αφορά εξ ολοκλήρου το Αφγανιστάν και σε δεύτερη φάση, η θεματολογία θα εστιάσει στη χώρα της Σαουδικής Αραβίας. Όσον αφορά το πρώτο μέρος, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική ιστορική αναδρομή της χώρας του Αφγανιστάν εντάσσοντας μας έτσι σταδιακά στη θεματική της εργασίας και κυρίως επιδεικνύοντας την θέση και αντιμετώπιση της γυναίκας στο Αφγανιστάν ανά τους αιώνες, εστιάζοντας κυρίως στην περίοδο από τον 20ο αιώνα και έπειτα. Στη συνέχεια, γίνεται μια ενδεικτική αναφορά στο διάστημα ανάμεσα στην πρώτη και την δεύτερη κατοχή των Ταλιμπάν. Η αναφορά αυτή αποσκοπεί στην ανάδειξη της αντίθεσης ανάμεσα στην περίοδο που ακολούθησε μετά την πρώτη καταστρεπτική για την χώρα κατάληψη από τους Ταλιμπάν, όπου οι διεκδικήσεις και η πρόοδος των γυναικών υπήρξαν πρωτόγονες, και στη τωρινή περίοδο μετά τη δεύτερη κατάληψη των Ταλιμπάν. Έπειτα γίνεται αναφορά στην κατάσταση και στην παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών σε διάφορους τομείς της ζωής όπως η ελευθερία κίνησης, η εκπαίδευση, η εργασία, η πρόσβαση στη περίθαλψη και στην ασφαλή ζωή. Προχωρώντας στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται ειδική αναφορά στην περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας και στην δική της σχέση με τον ισλαμισμό. Αρχικά γίνεται μια χρονολογική ανασκόπηση και μια γεωγραφική και πολιτιστική περιγραφή του σαουδαραβικού υπόβαθρου. Στο δεύτερο κεφάλαιο, εστιάζουμε στην θέση της γυναίκας και τα δικαιώματά της, όπως αυτή αντιστοίχως αναπτύσσεται στα επιμέρους κεφάλαια, αλλά και στο ισλαμικό δίκαιο, που ρυθμίζει διάφορα ζητήματα της καθημερινής ζωής. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η θέση της γυναίκας στις ισλαμικές κοινωνίες και ειδικότερα ο ρόλος της μέσα στην οικογένεια, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και πτυχές της καθημερινότητας, όπως η ενδυμασία στη ζωή της και οι κανόνες που διέπουν αυτήν, οι ευκαιρίες στον εργασιακό χώρο καθώς και το δικαίωμα στην περίθαλψη. Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η θέση της μουσουλμάνας γυναίκας σε καταστάσεις έμφυλης βίας και ενδοοικογενειακής κακοποίησης. Μόλις ολοκληρωθεί η ανάπτυξη του κάθε σκέλους εργασίας από τα δύο μέλη θα ακολουθήσει ένα τελευταίο κεφάλαιο όπου γίνει αναφορά στο κίνημα του φεμινισμού, στην αντιμετώπιση του με τις μουσουλμανικές χώρες καθώς και μια

αναφορά στην επικράτηση της λυτρωτικής πολιτικής που επικρατεί στις δυτικές χώρες πάνω στο ζήτημα των γυναικών και τη θέση τους στις μουσουλμανικές κοινωνίες. Επιλογικά, θα γίνει αντιπαραβολική σύγκριση διαφορών και ομοιοτήτων. Κρίνεται αναγκαίο να διασαφηνιστεί ότι διαχρονικά ο διακαής αγώνας των γυναικών για να αποκτήσουν ίσα δικαιώματα με τους άνδρες, φαντάζει άρρηκτα ταυτόσημος με την μάχη της ανθρωπότητας για αξιοπρέπεια στην ζωή. Θεωρείται ότι η δοθείσα εργασία παρέχει ερείσματα προβληματισμού για απόκτηση καίριων εγκυκλοπαιδικών γνώσεων αναφορικά με το πολυσυζητημένο πρόβλημα της υποτίμησης και πολλές φορές κακομεταχείρισης της γυναίκας στις μουσουλμανικές χώρες καθιστώντας τον πρωταρχικό μας στόχο σαφώς επιτεύξιμο.

Συντάκτρια του πρώτου μέρους ανάλυσης, αναφορικά με το Αφγανιστάν, σύμφωνα με τα παραπάνω συλλογικά και κοινά περιεχόμενα: **ΓΚΑΛΕΚΟΥ ΡΑΦΑΕΛΑ**

Συντάκτρια του δεύτερου μέρους ανάλυσης, αναφορικά με την Σαουδική Αραβία, σύμφωνα με τα παραπάνω συλλογικά και κοινά περιεχόμενα: **ΤΡΙΚΟΥΛΗ ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΡΗΓΟΡΙΑ**

ΜΕΡΟΣ Α: ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

“Για τις γυναίκες του Αφγανιστάν, είναι θάνατος σε αργή κίνηση”

-Αντίλα, δημοσιογράφος

Α. Εισαγωγή

Η εισβολή στο Αφγανιστάν από τους Ταλιμπάν στις 15 Αυγούστου του 2021 αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα καταπάτησης τόσο της εδαφικής ακεραιότητας της κάθε χώρας όσο και των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε ακραίες συνθήκες όπως η εμπόλεμη κατάσταση ή κατοχή μιας περιοχής, η παραβίαση των συνταγματικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του άμαχου και μη πληθυσμού αποτελεί συνήθης και αναπόφευκτη απόρροια. Στην περίπτωση των Ταλιμπάν ωστόσο παρατηρείται μια συστηματική φυλετική διάκριση κατά των γυναικών και των κοριτσιών στο Αφγανιστάν ακολουθώντας μια πολιτική βασισμένη σε μια ακραία παρερμηνεία της Σαρίας, η οποία όπως φαίνεται αποσκοπεί στην πλήρη αποκοπή του γυναικείου φύλου, ανεξαρτήτου ηλικίας, από την δημόσια και κοινωνική ζωή περιορίζοντας τους στον οικιακό τους ρόλο, ανατρέποντας κάθε είδους πρόοδο, κατάκτηση και διεκδίκηση που σχετίζεται με την χειραφέτηση και τα δικαιώματά τους και μετατρέποντας τους τέλος, σε μηχανές αναπαραγωγής χωρίς ουσιαστικά δικαιώματα. Η πολιτική αυτή εφαρμόζεται με την συνεχή έκδοση μιας σειράς διαταγμάτων, διακηρύξεων και εντολών, χωρίς ουσιαστικό νομοθετικό πλαίσιο ή λεπτομέρειες που να σχετίζονται με την εφαρμογή του, οδηγώντας με αυτό τον τρόπο σε μια κατά βούληση ερμηνεία και πραγμάτωσή από τους δημιουργούς της και περιλαμβάνει περιορισμούς που σχετίζονται με την ατομική ελευθερία και ελευθερία κίνησης, την εκπαίδευση, την προσφυγή στη δικαιοσύνη, την συμμετοχή στην δημόσια ζωή, ενδυματολογικούς κώδικες, την εργασία καθώς και την παροχή ιατρικής περίθαλψης σε βάρος των γυναικών στο Αφγανιστάν (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023, UN WOMEN, 2023). Παρά τις αρχικές υποσχέσεις των Ταλιμπάν να σεβαστούν τα δικαιώματα των γυναικών και να μην προχωρήσουν σε ενέργειες που σηματοδοτούν την καταπάτησή τους, για ακόμη μια φορά οι υποσχέσεις αυτές απεδείχθησαν φρούδες ελπίδες με πολλούς ερευνητές και ειδικούς να κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, υποστηρίζοντας πως η συστηματική αυτή καταπάτηση και υποβάθμιση της γυναικείας ύπαρξης και των δικαιωμάτων της αποσκοπεί και

πιθανότητα να οδηγήσει σε μια λαϊκή νομιμοποίηση και αποδοχή των διακρίσεων και της βίας κατά του γυναικείου φύλου καθώς και στην σταδιακή εξάλειψη και εκμηδένιση της γυναικείας αντιπροσώπευσης και παρουσίας (Amnesty International UK, ICJ, 2023, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

B. Χρονολογική αναδρομή

1.1 Ιστορική αναδρομή και η θέση της γυναίκας ανά τις δεκαετίες

Το Αφγανιστάν υπήρξε καθ' όλη την ιστορική περίοδο το πολυπόθητο μήλο της έριδος πολλών δυνητικών κατακτητών, από τον Μέγα Αλέξανδρο το 330 π.Χ. ως τους Ταλιμπάν από το 2021 μέχρι και σήμερα (NATIONAL GEOGRAPHIC kids). Η γεωπολιτική σημασία της χώρας ως σταυροδρόμι που συνδέει την Νοτιοανατολική Ασία με την Ευρώπη και την Μέση ανατολή την καθιστούσε αυτομάτως περιοχή κομβικής σημασίας για την απόκτηση ελέγχου των γύρω περιοχών από την αρχαιότητα ακόμη (Brittanica, 2024). Δεδομένου λοιπόν της συνεχούς μεταβατικής κατάστασης της χώρας λόγω της απουσίας και σχεδόν αδύνατης- όπως έχει γίνει αντιληπτό- ύπαρξης μιας σταθερής πολιτικής και αυτόνομης εξουσίας, η πρώην Ισλαμική Δημοκρατία του Αφγανιστάν χαρακτηρίζεται πλέον από ένα ταραχώδες παρελθόν, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη πως μόλις τις προηγούμενες τρεις δεκαετίες έχει καταληφθεί από στρατεύματα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, των αμερικανικών διεθνών δυνάμεων καθώς και από μαχητικές ομάδες όπως οι περιβόητοι Ταλιμπάν (AMNESTY INTERNATIONAL UK). Ταραχώδη θα μπορούσαν επίσης να χαρακτηριστούν η ζωή και τα δικαιώματα των κοριτσιών και των γυναικών στο Αφγανιστάν στο πέρασμα του χρόνου. Μπορεί η συνεχής πρόοδος και η σταδιακή κατοχύρωση συνταγματικών δικαιωμάτων να θεωρείται αυτονόητο στις δυτικές κοινωνίες αλλά σε χώρες όπως το Αφγανιστάν η εξέλιξη για τις γυναίκες δεν υπήρξε σε καμία περίπτωση ούτε σταθερή ούτε γραμμική. Τόσο η ποικιλομορφία και το μέγεθος της χώρας όσο οι συνεχείς και ποικίλες διαφορετικές πολιτικές ιδεολογίες των εκάστοτε κυρίαρχων καθεστώτων υπήρξαν καθοριστικά για την ταχύτητα, την εξάπλωση και την ουσιαστική επιτυχία της επιθυμητούς προόδου (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023). Κατά το 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η θέση της γυναίκας στο Αφγανιστάν περιοριζόταν στην φροντίδα του νοικοκυριού της. Παραδοσιακές κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τον ρόλο της γυναίκας εντός του κοινωνικού συνόλου και φυσικά με τα όρια που εκτείνονται τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματά τους περιορίστηκαν στις οικιακές τους ευθύνες, με το γεγονός αυτό αυτομάτως να συνεπάγεται περιορισμένη πρόσβαση τόσο στην εκπαίδευση

όσο και στο χώρο εργασίας. Κατά την περίοδο αυτή, οι γυναίκες υπήρξαν θύματα νόμων και πολιτικών φυλετικής διάκρισης όπως ήταν ο καταναγκαστικός γάμος κοριτσιών σε μικρή μόλις ηλικία και η στέρηση κληρονομικών δικαιωμάτων. Σημείο αναφοράς για τις γυναίκες του Αφγανιστάν υπήρξε το 1919 όπου απέκτησαν για πρώτη φορά το δικαίωμα ψήφου, μόλις ένα χρόνο πριν από την κατοχύρωση της γυναικείας ψήφου στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και ένα χρόνο μετά στη Μεγάλη Βρετανία (AMNESTY INTERNATIONAL UK). Σημαντικά βήματα για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των γυναικών και την επίτευξη της φυλετικής ισότητας απέναντι στον νόμο συνέβησαν σταδιακά με την σύνταξη μιας σειράς σχετικών συνταγμάτων το 1923, το 1964 και το 1975. Φυσικά οι αλλαγές αυτές δεν ήρθαν χωρίς αντιδράσεις από τους πιο συντηρητικούς που ακόμα κήρυτταν τις πατροπαράδοτες αντιλήψεις σχετικά με την θέση της γυναίκας και τα καθήκοντά της. Η νέα γενιά Αφγανών γυναικών αξιοποιώντας τα φεμινιστικά κινήματα και φυσικά την ύπαρξη συμμάχων στην εκάστοτε πολιτική δύναμη που πρέσβευαν την διεκδίκηση των γυναικείων δικαιωμάτων, ήταν αποφασισμένες να αμφισβητήσουν την κατεστημένη πατριαρχική κοινωνία, αναγνωρίζοντας την δύναμη των γυναικών και να προχωρήσουν στην αναγνώριση και κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους .εστιάζοντας κυρίως στο δικαίωμα στην εκπαίδευση και την εργασία. Μπορεί στην θεωρία όμως τα συντάγματα αυτά να άνοιξαν τον δρόμο για την γυναικεία χειραφέτηση, στην πράξη όμως η πραγματικότητα διαφέρει σημαντικά, με τις γυναίκες των αγροτικών περιοχών, όπως συνηθίζεται, έρμαια ακόμη των κοινωνικών αντιλήψεων και σχημάτων, να αδυνατούν να απολαύσουν τα προνόμια των δικαιωμάτων τους σε αντίθεση με τις γυναίκες που ζούσαν σε πόλεις οι οποίες πολύ γρήγορα προσαρμόστηκαν στην νέα πραγματικότητα. Η εισβολή πρώην Σοβιετικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν το 1979 βύθισε την χώρα σε ένα δεκαετή πόλεμο, αλλάζοντας τα δεδομένα για τις γυναίκες αποδίδοντας τους πολιτική διάσταση (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023). Φυλετικές και αστικές ομάδες, γνωστές ως Μουτζαχεντίν, (αραβικά mujāhidūn, "αυτοί που συμμετέχουν στο τζιχάντ") που κήρυτταν τον Ισλαμισμό (Brittanica, 2023), με την στήριξη ξένων δυνάμεων, αντιμετώπισαν τα κινήματα γυναικείας χειραφέτησης ως δογματική απόρροια μιας ξενόφερτης πολιτικής που αντιτίθενται στα παραδοσιακά θρησκευτικά δόγματα του ισλαμισμού, με μόνη δίοδο την ανατροπή τους. Ο δεκαετής πόλεμος στο Αφγανιστάν συνοδεύτηκε με την πλήρη εξαθλίωση και καταπάτηση των γυναικείων δικαιωμάτων. Το τέλος του πολέμου σήμανε την αρχή του εμφυλίου (1992-1996) στη διάρκεια του οποίου οι γυναίκες ήρθαν αντιμέτωπες για ακόμη μια φορά με την πλήρη καταπάτηση των

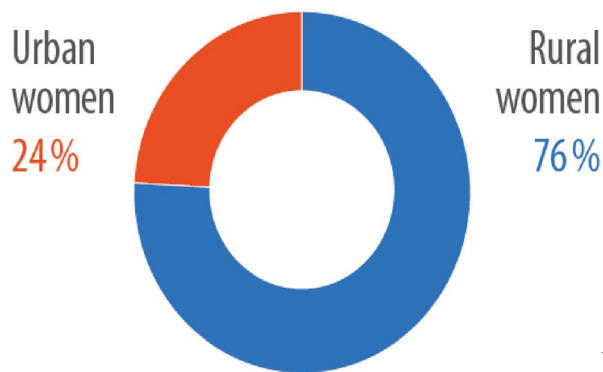
ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους καθώς υποβλήθηκαν σε καταστάσεις όπως εξωδικαστικές εκτελέσεις, βασανισμοί, σεξουαλική κακοποίηση, εξαφανίσεις, εκτοπισμοί, εξαναγκαστικοί γάμοι, εμπόριο λευκής σαρκός, απαγωγές καθώς και περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση. Ο Εμφύλιος οδήγησε στην άνοδο των Ταλιμπάν το 1996 καταλαμβάνοντας το μεγαλύτερο τμήμα του Αφγανιστάν, κηρύσσοντας το Αφγανιστάν Ισλαμικό Εμιράτο και προχωρώντας σε μια ακραία ερμηνεία της Σαρίας. Υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν τα δικαιώματα των γυναικών κάηκαν στο βωμό της θρησκείας και της υποτιθέμενης ανάγκης για ασφάλεια με το γεγονός αυτό να συνεπάγεται αυτόματα τον εγκλωβισμό τους μέσα στα σπίτια τους απ' όπου απαγορεύεται να φύγουν χωρίς την συνοδεία από κάποιον άνδρα συγγενή τους (*mahram*) καθώς και την απομάκρυνση και απαγόρευση οποιασδήποτε πρόσβασης στη παιδεία, στην υγειονομική περίθαλψη και στην κοινωνική ζωή. Η ανατροπή και απομάκρυνση των Ταλιμπάν από την εξουσία το 2001 με την επέμβαση των μεγάλων δυνάμεων σηματοδοτούσε την είσοδο στον 21^ο αιώνα ως μια νέα εποχή τόσο για την ίδια την χώρα όσο και για τις γυναίκες πολίτες που την συναποτελούν (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

1.2 Η περίοδος ανάμεσα στις δύο καταλήψεις των Ταλιμπάν

Η συστηματική παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών από τους Ταλιμπάν την περίοδο 1996-2001 ανέδειξε όσο ποτέ την ανάγκη για την ενεργή παρουσία των γυναικών σε όλους τους τομείς της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής, την συνταγματική αναγνώριση και κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους και κυρίως της ισότιμης αντιμετώπισης και μεταχείρισης τους, ανεξαρτήτως του φύλου τους. Οι διεκδικήσεις που κάποτε φάνταζαν αδύνατες και ουτοπικές, στην δεκαετία που ακολούθησε όχι μόνο υπήρξαν συνταγματικά κατοχυρωμένες- στη θεωρία- αλλά στο μεγαλύτερο τμήμα τους είχαν μεταβεί από την σφαίρα της φαντασίας στην πραγματικότητα της καθημερινής ζωής. Πράγματι, σύμφωνα με στατιστικές μελέτες το ποσοστό των κοριτσιών που φοιτούσαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 2017 αυξήθηκε στο 33% σε σχέση με το 2003 που άγγιζε μόλις το 10%, ενώ αντίστοιχα το ποσοστό των γυναικών που φοιτούσαν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από το 3% στο 39% το 2017. Μέχρι και το 2020 οι γυναίκες σπάζοντας γυάλινους τοίχους είχαν καταφέρει για πρώτη φορά στην ιστορία της χώρας να αποτελούν το 21% των δημοσίων λειτουργών, εκ των οποίων το 16% υπήρξαν υψηλόβαθμα διοικητικά στελέχη, ενώ το 27% των μελών του κοινοβουλίου είχαν στελεχώσει γυναίκες (Gabija Leclerc and Rosamund Shreeves,

2023). Υπό την εποπτεία και αυστηρή επιμέλεια της διεθνής κοινότητας, το Αφγανιστάν υιοθέτησε το 2004 νέο Σύνταγμα αποσκοπώντας στην αποκατάσταση και εύρυθμη λειτουργία της έννομης τάξης καθώς και την καταπολέμηση των επιβλαβών εθιμικών πρακτικών που αποτελούσαν και την ρίζα των ανισοτήτων. Παρόλο το πλήθος αντιδράσεων που προκάλεσε η σύνταξη και το ρηξικέλευθο περιεχόμενο του σε ό,τι αφορά τα γυναικεία δικαιώματα, το Σύνταγμα του 2004 επέτρεπε και νομιμοποιούσε για πρώτη φορά την γυναικεία ψήφο, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι καθώς και την ενεργή συμμετοχή της γυναίκας στη Βουλή του Λαού (Άρθρο 83-84), το δικαίωμα στην εκπαίδευση (Άρθρο 44) καθώς και την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων (Άρθρο 22). Λίγα χρόνια αργότερα το 2009, με την υιοθέτηση του Νόμου περί εξάλειψης της βίας κατά των γυναικών, για πρώτη φορά οριοθετήθηκαν και ποινικοποιήθηκαν 22 μορφές βίας κατά των γυναικών που σχετίζονται με την εκπαίδευση, τα κληρονομικά δικαιώματα και κυρίως με την ασφάλεια και την προστασία των γυναικών (Gabija Leclerc and Rosamund Shreeves, 2023).

Φυσικά, αξίζει να σημειωθεί πως παρόλη την εξέλιξη σε θεωρητικό και συνταγματικό πλαίσιο, η πρόοδος και ο δρόμος προς μια προοδευτικά γυναικεία χειραφέτηση στην πραγματικότητα συνάντησε πολλές δυσκολίες στην πραγμάτωσή της. Πολλές συντηρητικές και φονταμενταλιστικές ομάδες που αντιτίθενται σε οποιαδήποτε κίνηση υπέρ των γυναικείων δικαιωμάτων αντιμετώπισαν τα δικαιώματα και την ενδυνάμωση των γυναικών στο Αφγανιστάν ως μια δυτική ελιτιστική και αστική ιδέα κατασκευασμένη από το δυτικό κόσμο που έρχονταν σε απόλυτη αντίθεση με τις παραδοσιακές αρχές του ισλαμισμού και δεν ταυτίζονταν με την εικόνα των απλών γυναικών των επαρχιακών περιοχών. Εκτιμάται πως το 2017 το 76% των γυναικών που ζούσαν στην επαρχία δεν είδαν ιδιαίτερη αλλαγή στην καθημερινότητα τους σε σχέση με τις γυναίκες που ζούσαν σε πόλεις τόσο λόγω του φόβου απέναντι σε μοντερνιστικές αντιλήψεις όσο και λόγω της σταδιακής έντασης που επικρατούσε στις περιοχές αυτές μεταξύ τοπικών στρατευμάτων των Ταλιμπάν και κρατικών δυνάμεων με τη στήριξη των Αμερικανών (Gabija Leclerc and Rosamund Shreeves, 2023).

Εικόνα 1: Διάδοση αντιλήψεων μεταξύ γυναικών σε αγροτικές και αστικές περιοχές

Πηγή: EPRS

Η σταδιακή εξάπλωση των ομάδων αυτών σε συνδυασμό με τις αντιλήψεις που άρχισαν σταδιακά να ριζώνουν στις νεότερες γενιές και ιδιαίτερα στους άνδρες αποτέλεσαν τροχοπέδη. Σύμφωνα μάλιστα με «International Men and Gender Equality Survey in Afghanistan» που διεξήχθη το 2007 από UN Women σε συνεργασία με άλλους συνεργάτες, ένα μεγάλο ποσοστό των ανδρών στο Αφγανιστάν, ιδιαίτερα νέοι, δεν υποστήριζαν τα γυναικεία κινήματα για περισσότερα δικαιώματα. Μάλιστα μόλις το 15% των συμμετεχόντων στην έρευνα πίστευαν πως οι γυναίκες μπορούν να συνεχίζουν να εργάζονται μετά τον γάμο και μόλις τα 2/3 συμφωνούσαν ή συμφωνούσαν έντονα πως οι γυναίκες έχουν υπερβολικά πολλά δικαιώματα (Gabiya Leclerc and Rosamund Shreeves, 2023).

Γ. Ταλιμπάν 2.0

Η περίοδος μετά την δεύτερη εισβολή των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, γνωστή και ως «Ταλιμπάν 2.0» διαμόρφωσε την πραγματικότητα του σήμερα αναιρώντας μέσα σε μόλις 7 μήνες όλη την πρόοδο και όλες τις κατακτήσεις που με προσπάθεια δεκαετιών είχαν καταφέρει οι γυναίκες του Αφγανιστάν. Έρμαιο των συγκυριών για ακόμη μια φορά οι γυναίκες του Αφγανιστάν αποτέλεσαν το επίκεντρο μιας βάρβαρης πολιτικής καταστολής των δικαιωμάτων των πολιτών που επέβαλαν οι de facto αρχές των Ταλιμπάν, από τις πρώτες μόλις εβδομάδες από την ανάληψη της εξουσίας. Οι παραβιάσεις που ακολούθησαν αφορούν όλους τους τομείς της κοινωνικής και ιδιωτικής ζωής των γυναικών επηρεάζοντας σημαντικά τον τρόπο και την ποιότητα ζωής τους, διαιωνίζοντας φυσικά με αυτόν τον τρόπο ένα φαύλο κύκλο κακοποίησης και υποβάθμισης των γυναικών και οδηγώντας πιθανότητα στη πλήρη εξαθλίωση και χειραγώγηση τους (Gabiya Leclerc and Rosamund Shreeves, 2023).

Εικόνα 2: Χρονοδιάγραμμα όλων των σημαντικών περιορισμών που υπέστησαν οι γυναίκες υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν κατά την περίοδο 2021-2022

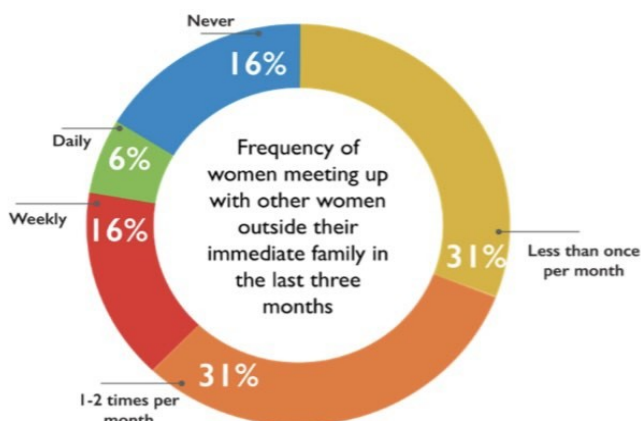
Πηγή: EPRS

2.1 Οικονομική και κοινωνική ζωή

2.1.1 Ελευθερία κίνησης

Από την κατάληψη της Καμπούλ τον Αύγουστο του 2021 και έπειτα η νέα υφιστάμενη εξουσία προχώρησε στην έκδοση και λήψη μια σειράς διαταγμάτων και αποφάσεων αποσκοπώντας στην δημιουργία ενός καθεστώτος όπου η ελευθερία κίνησης των γυναικών θα ήταν αν όχι αδύνατη τότε σίγουρα περιορισμένη στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Πιο συγκεκριμένα, στις 7 Μαΐου του 2022 το Υπουργείο Προώθησης της Αρετής και Πρόληψης της Ανηθικότητας εξέδωσε διάταγμα σύμφωνα με το οποίο απαγόρευε την ελεύθερη κίνηση των γυναικών σε δημόσιους χώρους παρά μόνο αν είναι εντελώς απαραίτητο και με την προϋπόθεση πάντοτε πως έχουν καλύψει το πρόσωπό τους και πως συνοδεύονται από κάποιο *mahram* (ή *muharram*, στα αραβικά محرم “ Μέλος της οικογένειας που η γυναίκα είναι αμαρτία (*maram*) να παντρευτεί (WordSense Dictionary, 2024). Επιπρόσθετα μέτρα περιλαμβάνουν την απαγόρευση της πρόσβασης των γυναικών σε δημόσια πάρκα, γυμναστήρια, δημόσια χαμάμ, καφετέριες καθώς και την απαγόρευση να ταξιδεύουν μόνες τους για περισσότερο από 72 χιλιόμετρα. Παρόλες τις αρχικές δηλώσεις των Ταλιμπάν πως το μέτρο του *mahram* δεν πρόκειται να ισχύει ή

να εφαρμόζεται σε καθημερινές δραστηριότητες επηρεάζοντας άμεσα την ζωή των γυναικών, η πραγματικότητα τους διαψεύδει με τους περιορισμούς να περιορίζουν καθημερινά όλο και περισσότερο την ελεύθερη κίνηση των γυναικών, ανεξάρτητα από το πόσο μακριά βρίσκονται από το σπίτι τους (ICJ, 2023). Σύμφωνα με αναφορές, οι γυναίκες που βγαίνουν από το σπίτι τους χωρίς *mahram* ή ταξιδεύουν μόνες ή ακόμα και με φίλες τους υπόκεινται σε απειλές, παρενοχλήσεις, ξυλοδαρμούς, συλλήψεις ακόμη και σε άρνηση διέλευσης από τη χώρα. Πέρα από την άμεση και ξεκάθαρη παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των γυναικών, οι περιορισμοί αυτοί έχουν αντίκτυπο τόσο στην σωματική όσο και στην ψυχική τους υγεία. Η απαγόρευση της πρόσβασης σε εγκαταστάσεις όπως τα δημόσια χαμάμ αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για όσα κορίτσια δεν έχουν πρόσβαση σε επαρκείς εγκαταστάσεις προσωπικής υγιεινής με δυσμενείς επιπτώσεις στην έμμηνο ρύση τους. Παρομοίως, η απαγόρευση πρόσβασης σε πάρκα και γυμναστήρια πέρα από το γεγονός ότι αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων στη ψυχαγωγία και την αναψυχή επηρεάζει σημαντικά και την ψυχική και σωματική υγεία των γυναικών καθώς η άθληση και η ελεύθερη αναψυχή αποτελούν αναγκαία αγαθά για την υγεία του ανθρώπου. Πέρα από την ελεύθερη πρόσβαση σε χώρους και εγκαταστάσεις, ωφέλιμη για την ψυχική και σωματική υγεία του ανθρώπου κρίνεται και η συναναστροφή με φίλους και συγγενείς. Για τις γυναίκες και τα κορίτσια στο Αφγανιστάν η ανθρώπινη αυτή ανάγκη για κοινωνική συναναστροφή κατακρίνεται και κυρίως απαγορεύεται καθώς σύμφωνα με αναφορές, παρέες γυναικών που αποτελούνται πάνω από τρία ή τέσσερα άτομα διαλύονται από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να αποφευχθούν διαδηλώσεις (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

Εικόνα 3: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών με κοινωνικές συναναστροφές εκτός σπιτιού τους τελευταίους τρεις μήνες (Απρίλιο- Ιούνιο 2023)

Πηγή: UNWomen- IOM- UNAMA

2.1.2 Εκπαίδευση

Η απαγόρευση και απόκλιση των κοριτσιών από την εκπαίδευση καθιστά αυτομάτως το Αφγανιστάν την μοναδική χώρα στο κόσμο όπου οι γυναίκες ανεξαρτήτως ηλικίας, δεν μπορούν να φοιτούν σε δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023). Στις 23 Αυγούστου του 2021, μόλις οκτώ μέρες από την κατάληψη της Καμπούλ, η επιτροπή παιδείας των Ταλιμπάν αποφάσισε το κλείσιμο όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων διευκρινίζοντας πως η ημερομηνία επαναλειτουργίας των πρωτοβάθμιων ιδρυμάτων θα οριζόταν στις 28 Σεπτεμβρίου 2021, χωρίς να υπάρχει συγχρόνως κάποια συγκεκριμένη ανακοίνωση σχετικά με την επαναλειτουργία των δευτεροβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ηλικίας άνω των 12). Στις 17 Σεπτεμβρίου, το Υπουργείο Εκπαίδευσης των Ταλιμπάν διέταξε την επαναλειτουργία των δευτεροβάθμιων σχολείων «καλώντας» μόνο μαθητές και δασκάλους, αρσενικού φύλου να επιστρέψουν στις τάξεις. Η παράλειψη αυτή των δασκάλων και μαθητριών, θεωρήθηκε ως μια πρώτη ένδειξη αντικατοπτρίζοντας πλήρως

την πρόθεση των Ταλιμπάν να αποκλείσουν τις γυναίκες από το δικαίωμα της εκπαίδευσης (ICJ, 2023). Οι δράσεις που ακολούθησαν απλά επιβεβαίωσαν τους φόβους μιας συστηματικής πολιτικής που εφάρμοζαν οι Ταλιμπάν. Μιας πολιτικής, που αν μη τι άλλο, στόχευε στον αποκλεισμό των κοριτσιών από την εκπαιδευτική διαδικασία και κατ'επέκταση στη δημιουργία άβουλων πλασμάτων, έρμαια μιας πατριαρχικής κοινωνίας και ανίκανων να αντιδράσουν και να συνειδητοποιήσουν την συστηματική καταπάτηση των δικαιωμάτων τους, αποδεχόμενες εν τέλει τη μοίρα τους. Στις 23 Μαρτίου του 2022 το Υπουργείο Εκπαίδευσης των Ταλιμπάν παρόλο που είχαν δεσμευτεί ανακοινώνοντας δημοσίως την επιστροφή των κοριτσιών στα δευτεροβάθμια σχολεία, ανακοίνωσαν εκ νέου πως για ακόμη μια φορά τα σχολεία θα παραμείνουν κλειστά για τα κορίτσια έως ότου διαμορφωθεί ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο που θα συμμορφωθεί με τις αντιλήψεις των Ταλιμπάν όσον αφορά την Σαρία και τους εθιμοτυπικούς κανόνες του Αφγανιστάν. Όσα σχολεία είχαν παραμείνει ανοιχτά παραβαίνοντας τις εντολές των *de facto* αρχών εξαιτίας πιέσεων που ασκούσαν τόσο από τους γονείς όσο και από τους δασκάλους, από το Μάρτιο του 2022 άρχισαν να κλείνουν, υποκύπτοντας στις πιέσεις της αρμόδιας εξουσίας. Ακόμα και σε αυτά τα σχολεία ωστόσο είχε επικρατήσει τόσο πολύ ο φόβος των Ταλιμπάν που πολλές οικογένειες αρνούσαν να στείλουν τα κορίτσια τους, περιορίζοντας τους στο σπίτι (ICJ, 2023).

Οι συνεχείς περιορισμοί κατά των γυναικών συνεχίστηκαν και στα πανεπιστήμια όπου οι γυναίκες, σύμφωνα με ανακοίνωση των Ταλιμπάν στις 20 Δεκεμβρίου του 2022, απαγορεύεται ακόμα και να εγγράφονται στα Πανεπιστήμια. Φυσικά, ο αποκλεισμός των κοριτσιών από τα πανεπιστήμια υπήρξε προϊόν μιας σταδιακής εφαρμογής περιορισμών, ήδη από το 2021. Παρόλο που στη θεωρία τα Πανεπιστήμια επαναλειτούργησαν για το σύνολο των εγγεγραμμένων φοιτητών, η πραγματικότητα διαφέρει σημαντικά. Ακολουθώντας μια ξεκάθαρη και αυστηρή γραμμή φυλετικού διαχωρισμού ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες φοιτητές, η παρουσία και η πρόσβαση των γυναικών στη πανεπιστημιακή εκπαίδευση καταστήθηκαν περιορισμένες. Πιο συγκεκριμένα, υποχρεωτικά μόνο γυναίκες καθηγήτριες μπορούσαν να διδάξουν σε γυναίκες μαθήτριες οι οποίες μάλιστα χρησιμοποιούσαν διαφορετικές εισόδους για εισέλθουν στις τάξεις και σε διαφορετικές ώρες. Όσες γυναίκες παρακολουθούσαν διαζώσης μαθήματα στο πανεπιστήμιο ήταν υποχρεωμένες να συνοδεύονται από *mahram* και να συμμορφώνονται αναγκαστικά με τους ενδυματολογικούς κανόνες που όριζε το

καθεστώς. Η εφαρμογή του μέτρου αυτού και οι δυσκολίες που συνεχώς αναδείκνυε, δυσχέραινε συνεχώς τόσο την παρουσία των μαθητριών όσο και το έργο των καθηγητών μέσα στη τάξη. Τον Οκτώβρη του 2022 οι de facto αρχές αποφάσισαν τον αποκλεισμό των γυναικών από την παρακολούθηση κάποιων μαθημάτων που αναγράφονταν στο διδακτικό πρόγραμμα. Ήταν στην διακριτική ευχέρεια του κάθε Πανεπιστημιακού ιδρύματος σε τι βαθμό και αριθμό θα αποκλείονταν τα μαθήματα που θεωρούνταν «απαγορευμένα» από τις αρχές, ωστόσο κλάδοι όπως η δημοσιογραφία, η γεωργία, η κτηνιατρική, η μηχανική και τα οικονομικά θεωρούνται σχεδόν απρόσιτοι για όσες γυναίκες φοιτούν σε πανεπιστήμια του Αφγανιστάν. Η στοχοποίηση και η απομόνωση των γυναικών φοιτητών είχε ως αναπόφευκτη απόρροια την αδυναμία τους να συμμετέχουν στο διδακτικό πανεπιστημιακό πρόγραμμα λόγω της έλλειψης διαθέσιμου χώρου, διδακτικών ορών καθώς και διδακτικού προσωπικού (ICJ, 2023). Διακεκριμένοι θρησκευόμενοι ακαδημαϊκοί από το Αφγανιστάν, καταδικάζουν πλήρως τον άδικο αποκλεισμό των κοριτσιών και τον γυναικών από το δικαίωμα της εκπαίδευσης πρεσβεύοντας πως δεν υπάρχει καμία απολύτως θρησκευτική ή πολιτιστική βάση για αυτή την κατάφωρη παραβίαση των γυναικείων δικαιωμάτων, κρούοντας συγχρόνως και τον κώδωνα του κινδύνου σχετικά με τις μακροχρόνιες συνέπειες που θα επιφέρει ο αποκλεισμός των γυναικών τόσο σε ότι αφορά τις εργασιακές ευκαιρίες όσο και στη πρόσβαση σε απαραίτητες υπηρεσίες όπως είναι η πρόσβαση στη ιατρική περίθαλψη (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

2.1.3 Εργασία

Το δικαίωμα στην εργασία, μια από τις σημαντικότερες διεκδικήσεις για τις γυναίκες των τελευταίων δεκαετιών, αποτελεί πλέον για τις γυναίκες στο Αφγανιστάν όχι δικαίωμα αλλά προνόμιο. Εύλογα γίνεται αντιληπτό πως ο τομέας της εργασίας δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος δεδομένων των συγκυριών. Για ακόμη μια φορά οι Ταλιμπάν προχώρησαν στην σταδιακή επιβολή μέτρων αφορώντας τόσο τον δημόσιο αλλά και τον ιδιωτικό τομέα που υπονόμευαν όχι μόνο την ίδια την ύπαρξη των γυναικών στον εργασιακό χώρο, μελλοντικά πιθανές εργασιακές ευκαιρίες που θα προκύπτανε αλλά συγχρόνως και το σύνολο της οικονομίας του Αφγανιστάν. Σύμφωνα με μελέτες, ο αποκλεισμός των γυναικών από διάφορους εργασιακούς κλάδους μπορεί να προκαλέσει οικονομικές απώλειες ύψους 600 εκατ. με 1 δις. Αμερικανικών δολαρίων, ίσο δηλαδή με τα 3-5% του ΑΕΠ της χώρας, με αντίστοιχες οικονομικές επιπτώσεις για τα νοικοκυριά (UNDP, 2021). Για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες οι γυναίκες όχι μόνο

συμμετείχαν ενεργά στην πολιτική και δημόσια ζωή της χώρας τους ως δημόσιοι λειτουργοί ή πολιτικοί αντιπρόσωποι αλλά κυρίως μπορούσαν να εξασφαλίσουν ένα επιπλέον εισόδημα, τόσο για τις ίδιες αλλά και για την οικογένεια τους. Υπό το καθεστώς των *de facto* αρχών, οι γυναίκες δημόσιοι λειτουργοί ήταν υποχρεωμένες να παραμείνουν στα σπίτια τους με εξαίρεση τους τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση και η ασφάλεια που τους επιτρεπόταν να παραμείνουν στις θέσεις τους, με την προϋπόθεση βέβαια πως δεν ήταν δυνατή η αντικατάστασή τους από άντρες εργαζόμενους ή η θέση αυτή δεν θεωρούνταν αρκετά «αντρική δουλειά» (Amnesty International, 2022). Στις 24 Δεκεμβρίου του 2022, οι αρχές των Ταλιμπάν ανακοίνωσαν την άμεση και καθολική απαγόρευση της απασχόλησης των γυναικών σε ΜΚΟ στο Αφγανιστάν ενώ συγχρόνως οι γυναίκες αποκλείστηκαν πλήρως από το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι καθώς δεν συμπεριλήφθηκαν στο νέο Υπουργικό συμβούλιο των Ταλιμπάν. Πιο συγκεκριμένα, γυναίκες δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόροι καθαιρέθηκαν, αποκλείοντας την συμμετοχή τους από το δικαστικό τομέα στις 32 από τις 34 επαρχίες του Αφγανιστάν (ICJ, 2023). Δεδομένης της σύνθεσης της νέας Κυβέρνησης καθώς και καταστάσεις όπως η διακοπή λειτουργίας και αντικατάσταση του Υπουργείου Γυναικείων Υποθέσεων με το υπάρχον «Υπουργείο Προώθησης της Αρετής και Πρόληψης της Ανηθικότητας», γνωστό από παλιά για την πολιτική φυλετικών διακρίσεων σε βάρος των γυναικών και κοριτσιών που ασκεί, (Amnesty International, 2022) καθώς και σχόλια υψηλόβαθμων ατόμων στη κυβέρνηση των Ταλιμπάν όπως εκείνο του Υπουργού Οικονομικών, ο οποίος πρότεινε μέσω Twitter για τις γυναίκες που εργάζονταν για το Υπουργείο να προτείνουν κάποιο άντρα συγγενή τους για να τις αντικαταστήσει, γίνονται εύκολα αντιληπτές τόσο οι αντιλήψεις των Ταλιμπάν όσον αφορά την θέση της γυναίκας στο Αφγανιστάν όσο και οι προθέσεις και η στάση της νέας Κυβέρνησής τους (ICJ, 2023). Φυσικά, εκτός από τον δημόσιο τομέα οι περιορισμοί που επέβαλαν οι *de facto* αρχές και πιο συγκεκριμένα οι περιορισμοί που σχετίζονται τον *mahram*, την συμπεριφορά και την ενδυμασία των γυναικών, επηρέασαν σημαντικά και τον ιδιωτικό τομέα δεδομένου πως επηρεαζόταν αυτομάτως και η ικανότητα άσκησης του επαγγέλματός τους. Το μέτρο του *mahram*, καθιστά σχεδόν πρακτικά αδύνατη την εργασία των γυναικών καθώς προϋποθέτει την ύπαρξη ή την δυνατότητα ενός δεύτερου ατόμου να λειτουργεί συνεχώς είτε ως συνοδός είτε ως ένας δεύτερος εργάτης, χωρίς όμως να πληρώνεται για τις υπηρεσίες του. Γυναίκες χωρίς την παρουσία *mahram* απαγορεύεται να έρχονται σε επαφή με άντρες ακόμα και αν πρόκειται για ασθενείς και να διοικούν ελεύθερα την επιχείρησή τους, ο,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον της καθώς δεν μπορούν να

διακινήσουν τα προϊόντα τους στην αγορά. Η υποχρεωτική τήρηση των ενδυματολογικών και συμπεριφοριστικών κωδίκων που είχαν επιβάλλει οι αρχές των Ταλιμπάν, δηλαδή η υποχρεωτική κάλυψη του προσώπου των γυναικών ή η απαγόρευση συναναστροφής τους με άνδρες, εμπόδισε πολλές γυναίκες που εργάζονται στο χώρο της ενημέρωσης και του θεάματος από το να ασκήσουν ελεύθερα το επάγγελμα τους. Αξίζει να αναφερθεί πως οι κλάδοι αυτοί υπήρξαν από τους πρώτους που επηρεάστηκαν σοβαρά από τους περιορισμούς των Ταλιμπάν (ICJ, 2023). Αν λάβουμε υπόψη πως πριν τον Αύγουστο του 2021 υπήρχαν πάνω από 1.700 γυναίκες που εργάζονταν στα μέσα ενημέρωσης, εκ των οποίων οι 1.139 ήταν δημοσιογράφοι, προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως το 80% των γυναικών δημοσιογράφων δεν ασκούν πλέον το επάγγελμά τους. Οι ενδυματολογικοί περιορισμοί, σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση σε πληροφορίες και σε συνεντεύξεις τύπου καθιστούν σχεδόν αδύνατη την ελεύθερη και αποτελεσματική άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.

2.2 Συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και δημόσια ζωή

2.2.1. Αντιπροσώπηση

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως πριν τις 15 Αυγούστου του 2021 οι γυναίκες είχαν καταφέρει να αποτελούν ενεργά μέλη του βουλευτικού σώματος καταλαμβάνοντας περίπου το 27% στη Κάτω Βουλή, μόλις 22% στη Άνω Βουλή καθώς και 30% σε Δημόσιες Υπηρεσίες κατέχοντας μάλιστα υψηλόβαθμες θέσεις τόσο μέσα στην Κυβέρνηση και το Δικαστικό Σώμα όσο και σε Ανεξάρτητες επιτροπές. Δεκαέξι μέρες μετά την κατοχή της Καμπούλ, στις 31 Αυγούστου του 2021 ο αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών ανακοίνωσε την καθαίρεση όλων γυναικών από υψηλόβαθμες θέσεις μέσα στην Κυβέρνηση. Μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει ούτε μια γυναίκα που κατέχει κάποιο δημόσιο ή πολιτικό αξίωμα. Παρόλο που οι περιορισμοί αυτοί αποτελούσαν στη θεωρία προσωρινοί, ένα χρόνο αργότερα στις 23 Αυγούστου του 2022 που ανακοινώθηκε πως οι γυναίκες που κατείχαν κυβερνητικές θέσεις πρέπει να μείνουν στο σπίτι, η πράξη αυτή δικαιολογήθηκε από τον αντιπρόσωπο των Ταλιμπάν πως: οι ομάδες ασφαλείας τους «δεν έχουν εκπαιδευτεί να συναναστρέφονται με γυναίκες». Η εκτόπιση συνεχίστηκε στις 18 Σεπτεμβρίου του 2021, όταν το Υπουργείο Γυναικείων Υποθέσεων, ορόσημο στη μάχη υπέρ της εξάλειψης των γυναικείων διακρίσεων, μετονομάστηκε σε «Υπουργείο Προώθησης της Αρετής και Πρόληψης της Ανηθικότητας», δοκιμασμένο προϊόν του προηγούμενου καθεστώτος αρμόδιο με την πλήρη συμμόρφωση και

καταπίεση των γυναικών. Η ανυπαρξία νομοθετικών σωμάτων σε συνδυασμό με την κατάργηση του Υπουργείου υποθέσεων σήμανε πλέον επίσημα πως οι γυναίκες είναι αποκλεισμένες από το δικαίωμα της αντιπροσώπευσης, της πολιτικής συμμετοχής και της συμβολής στη λήψη αποφάσεων. Με εξαίρεση ορισμένους ρόλους σε Δημόσιες Υπηρεσίες οι οποίοι εξακολουθούν και υπάρχουν γυναίκες όπως είναι τα αεροδρόμια, η εκπαίδευση και ο τομέας της υγείας και της ασφάλειας, οι γυναίκες είναι πλήρως αποκλεισμένες από οποιαδήποτε συμμετοχή στα κοινά και τη δημόσια ζωή (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

2.2.2. Συμμετοχή

Οι συνεχείς περιορισμοί και οι καταπατήσεις των γυναικείων δικαιωμάτων εύλογα προκάλεσαν κύμα αντιδράσεων, με χιλιάδες γυναίκες να διοργανώνουν και να συμμετέχουν σε ειρηνικές διαδηλώσεις σε όλο το Αφγανιστάν αντιδρώντας στην βίαιη καθαίρεση των βασικών ανθρωπίνων και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων τους, απαιτώντας την άμεση επιστροφή τους. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2021, η ήδη τεταμένη κατάσταση εξαιτίας των συνεχόμενων διαδηλώσεων επιδεινώθηκε σημαντικά, όταν το Υπουργείο Εσωτερικών των Ταλιμπάν προέβη σε ανακοίνωση απαγορεύοντας κάθε είδους ειρηνική συνάθροιση, με μόνη εξαίρεση αν το ίδιο το Υπουργείο είχε επιτρέψει την διεκπεραίωση τους. Το σύνολο των ειρηνικών αυτών διαδηλώσεων, με αποκορύφωμα όσες πραγματοποιήθηκαν μετά το Δεκέμβρη του 2021 όταν οι Ταλιμπάν απαγόρευαν την ελεύθερη κίνηση των γυναικών, κατεστάλησαν με βίαιο τρόπο με τις δυνάμεις των *de facto* αρχών, οι οποίοι υπερτερούσαν συχνά αριθμητικά, να ασκούν υπερβολική και περιττή βία και να προχωρούν σε αυθαίρετες συλλήψεις και κρατήσεις διαδηλωτών. Στη διάρκεια των διαδηλώσεων οι γυναίκες διαδηλώτριες υπεβλήθησαν σε προσβολές, παρενοχλήσεις, εκφοβισμούς και απειλές, ενώ σύμφωνα με συνεντεύξεις γυναικών στη Διεθνή Αμνηστία υπήρξαν θύματα σωματικής βίας, βασανιστηρίων και απάνθρωπης αντιμετώπισης που καταδικάζεται από κάθε ανθρώπινο νόμο. Κάποιες από τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την κατάπνιξη αυτών των διαδηλώσεων περιλαμβάνουν την καταστροφή πανό, φυλλαδίων, την κατάσχεση τηλεφώνων από διαδηλωτές και δημοσιογράφους αποτρέποντας την διαρροή ανεπιθύμητου υλικού στο διαδίκτυο καθώς και τον ξυλοδαρμό διαδηλωτριών με σωλήνες, μαστίγια, χρήση ηλεκτροσόκ, δακρυγόνων και άλλων χημικών υλικών (ICJ, 2023). Σύμφωνα με το Συμβούλιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ΟΗΕ, γυναίκες που συμμετείχαν σε ήρεμες διαδηλώσεις υπέρ των γυναικείων δικαιωμάτων, για πολλούς μήνες υπήρξαν θύματα

στοχοποίησης, κακοποίησης, και φυλάκισης με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Matiullah Wesa. Η Wesa, ακτιβίστρια των γυναικείων δικαιωμάτων, ιδρύτρια τοπικής μη κυβερνητικής οργάνωσης και υπέρμαχος του δικαιώματος στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα των κοριτσιών, συνελήφθη και παραμένει υπό κράτηση χωρίς να της έχουν αποδοθεί ακόμα κατηγορίες (ICJ, 2023, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023).

2.3 Δικαίωμα και πρόσβαση στην περίθαλψη

Η πρόσβαση στη περίθαλψη αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα σύμφωνα με διεθνές συνθήκες. Στο σημερινό Αφγανιστάν των Ταλιμπάν, το σύστημα υγείας της χώρας αποτέλεσε έρμαιο των συγκυριών, της πολυετούς οικονομικής κρίσης, των μακροχρόνιων εμφυλίων και πολεμικών συρράξεων, της ελλιπούς χρηματοδότησης – διεθνή και εγχώρια- καθώς και των περιοριστικών μέτρων της de facto κυβέρνησης στην εκπαίδευση, την ελεύθερη κίνηση και την εργασία των γυναικών, με τον μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού, ειδικότερα όσοι ζουν στη περιφέρεια όπου οι υγειονομικές εγκαταστάσεις δεν είναι καλά εξοπλισμένες και χωρίς τους απαραίτητους πόρους, να δυσκολεύονται να έχουν πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023, MSF, 2023). Στη έκθεση που συντάχθηκε από την διεθνή οργάνωση MSF με τίτλο «Συνεχή εμπόδια στην πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη στο Αφγανιστάν: Οι αλυσιδωτές επιπτώσεις μιας παρατεταμένης κρίσης και μιας συγκλονιστικής οικονομικής κατάστασης», το 88% των συμμετεχόντων απάντησαν πως το 2022, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, καθυστέρησαν, ανέβαλαν ή αποφάσισαν ακόμη και να μην αναζητήσουν ιατρική φροντίδα. Αυτές οι συνθήκες έχουν ως αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να χρειαστεί να διανύσουν τεράστιες αποστάσεις προκειμένου να λάβουν μια στοιχειώδης και ποιοτική ιατρική περίθαλψη, με σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις για του ίδιους (MSF, 2023). Φυσικά, ελλείψεις και προβλήματα στο σύστημα υγείας υπήρχαν εδώ και καιρό αλλά επιβεβαιώνεται πως οι πρόσφατες εξελίξεις και το τωρινό καθεστώς επιδείνωσαν ακόμα περισσότερο τα πράγματα. Η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη για τις γυναίκες καθώς σύμφωνα με την ίδια έκθεση το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν πως οι γυναίκες συναντούν περισσότερα εμπόδια όσον αφορά την πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη συγκριτικά με τους άντρες (MSF, 2023). Το συνεχώς αυξανόμενο ποσοστό φτώχειας και τα υπέρογκα έξοδα μεταφοράς καταστούν την πρόσβαση των γυναικών στην περίθαλψη σχεδόν απρόσιτη (Human Rights Watch, 2021).

2.3.1 Οι επιπτώσεις των περιορισμών των Ταλιμπάν

Το σύστημα υγείας και οι υγειονομικές υπηρεσίες στο Αφγανιστάν, πέραν των βελτιώσεων που συνέβησαν το χρονικό διάστημα 2004-2010, βρίσκονταν σε κακή κατάσταση ήδη πριν από την έφοδο των Ταλιμπάν, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από εκθέσεις του οργανισμού “Afghanistan Analysts Network” του 2019. (EClinicalMedicine, 2021). Σε ένα σύστημα υγείας που βρίσκεται αντιμέτωπο με τα αποτελέσματα χρόνιων πολεμικών συρράξεων, ελλειπών εγκαταστάσεων και πόρων-φυσικοί και ανθρωπinoi-, καθώς και έντονης οικονομικής κρίσης με αποτέλεσμα ένα τεράστιο τμήμα του πληθυσμού να οδηγηθεί στη φτώχεια και τη πείνα, οι περιορισμοί που επέβαλαν οι νέες αρχές έρχονται να βάλουν το λιθαράκι τους στην επιδείνωση του προβλήματος.

Υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν, οι γυναίκες πλέον δεν μπορούν να ταξιδέψουν χωρίς την παρουσία ενός *mahram*, έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην εργασία και αναγκαστικά μπορούν να αναζητήσουν ιατρική βοήθεια μόνο από γυναίκες γιατρούς. (Human Rights Watch, 2021) Η συνθήκη του *mahram* καθιστά αυτομάτως τις γυναίκες εξαρτώμενες από τα ανδρικά μέλη της οικογένειάς τους, έρμαιο της βούλησης και της συνείδησης τους. Σε περιπτώσεις όπου το συγγενικό τους πρόσωπο δεν βρίσκεται σε θέση να τις συνοδέψει, ειδικότερα αν χρειάζεται να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις, οι γυναίκες στο Αφγανιστάν είναι καταδικασμένες και ουσιαστικά αποκλεισμένες από το να διεκδικήσουν το θεμελιώδες δικαίωμα στην υγεία. (MSF, 2023) Ο αποκλεισμός των γυναικών από την εκπαίδευση και ειδικότερα την πανεπιστημιακή, αναπόφευκτα διαιωνίζει ένα φαύλο κύκλο αποκλεισμού των γυναικών από την ιατρική περίθαλψη, ειδικότερα αν το καθεστώς παραμένει ως έχει. «Εάν δεν επιτραπεί στις γυναίκες να σπουδάσουν, από πού θα προέλθει η επόμενη γενιά γιατρών, μαιών και νοσηλευτών;», αναφέρει ο Φιλίπε Ριμπέιρο, εκπρόσωπος των Γιατρών Χωρίς Σύνορα (MSF) στο Αφγανιστάν. (MSF, 2023). Ήδη υπάρχουν τεράστιες ελλείψεις προσωπικού και εγκαταστάσεων εξαιτίας του τεράστιου αριθμού υγειονομικών εγκαταστάσεων που χρειάστηκε να κλείσουν εξαιτίας των επιθέσεων που δέχθηκαν αλλά και εξαιτίας του κλίματος φόβου που είχε δημιουργηθεί όσον αφορά την ασφάλεια των εργαζόμενων. (Human Rights Watch, 2021). Η απουσία εκπαίδευσης νέων ιατρών και νοσηλευτών απλώς θα περιορίζαν και τις δυνατότητες των γυναικών να λάβουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη μιας και επιτρέπεται μόνο σε γυναίκες γιατρούς να περιθάλψουν γυναίκες ασθενείς. Όπως αναφέρει και ο Ριμπέιρο στην έκθεση του MSF

««Είναι ήδη δύσκολο σε ορισμένα από τα προγράμματά μας να καλύψουμε τις απαραίτητες θέσεις, συμπεριλαμβανομένων των γυναικολόγων.»

2.3.2 Σεξουαλικά και Αναπαραγωγικά Δικαιώματα

Στις αρχές του 2017, το ποσοστό μητρικής θνησιμότητας είχε μειωθεί στους 638 ανά 100.000 γεννήσεις, γεγονός φυσικά που αποτελεί σημαντική βελτίωση σε σχέση με το 2002 (1.200 θάνατοι ανά 100.000 γεννήσεις). Παρόλη τη βελτίωση, το ποσοστό αυτό θεωρείται «πολύ ψηλό» σύμφωνα με κατηγορίες της UNICEF. Με βάση την UNICEF, στο Αφγανιστάν συνέβησαν 7.700 μητρικοί θάνατοι. Τόσο οι μεγάλες αποστάσεις από υγειονομικές εγκαταστάσεις (για το 10% του πληθυσμού της χώρας το κοντινότερο υγειονομικό κέντρο βρίσκεται σε απόσταση δύο ωρών και για το 47% σε απόσταση ενάμιση ωρών), οι ελλειπείς εγκαταστάσεις βρεφικής φροντίδας και τα υπέρογκα ποσά που απαιτούνται για την παροχή ποιοτικών ιατρικών υπηρεσιών σε ιδιωτικές κλινικές μιας και τα δημόσια νοσοκομεία πολλές φορές δεν διαθέτουν καν τα μέσα ή τα φάρμακα για να εξυπηρετήσουν τους ασθενείς, καθιστά την ιατρική περίθαλψη και φροντίδα πολλών εγκύων σχεδόν αδύνατη, με πολλές από αυτές να γεννούν στο σπίτι τους. (Human Rights Watch, 2021) Οι περιορισμοί των Ταλιμπάν, η περίθαλψη εγκύων μόνο από γυναικείο υγειονομικό προσωπικό καθώς και η υποχρεωτική παρουσία *mahram* σε δημόσιους χώρους καθιστά την πρόσβαση στην υγεία ακόμα πιο δύσκολη.

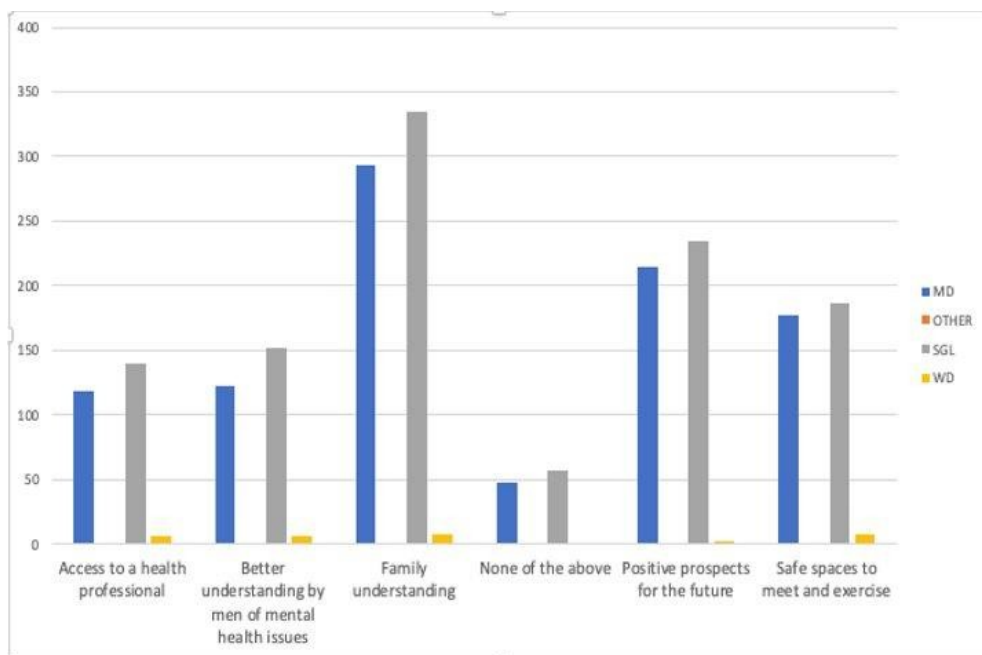
Η σεξουαλική εκπαίδευση αποτελεί ακόμη ταμπού για την κοινωνία του Αφγανιστάν. Ένας σημαντικός αριθμός γυναικών και κοριτσιών δεν έχουν πρόσβαση ούτε στις βασικές πληροφορίες που χρειάζονται προκειμένου να λάβουν συνειδητές επιλογές για την υγεία τους. Όπως δήλωσε και στέλεχος του Υπουργείου Υγείας «Δεν μπορούμε να ενημερώνουμε τους ανθρώπους για τη σεξουαλική υγεία, είναι ευαίσθητο [θέμα], γι' αυτό δεν μπορούμε να μιλήσουμε γι' αυτό. Αλλά κάθε άτομο έχει δικαίωμα σε αυτές τις πληροφορίες.» Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση που πλέον θεωρείται ως αναγκαίο τμήμα που σχολικού προγράμματος, εκλείπει από το εθνικό πρόγραμμα σπουδών της χώρας με αποτέλεσμα πολλές αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με την σεξουαλική διαδικασία, προστασία και ανατομία να είναι άγνωστες για τα παιδιά. Μόνο στο Λύκειο υπάρχει μια σύντομη αναφορά στη βιολογία και την ανατομία των αναπαραγωγικών οργάνων, καθώς όμως η εκπαίδευση των κοριτσιών πλέον, στην καλύτερη των περιπτώσεων, φτάνει μέχρι την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δεν θα μπορέσουν πιθανότατα ποτέ να μάθουν οποιαδήποτε πληροφορία στο σχολείο. Βέβαια,

για την νέα γενιά η μεγαλύτερη πηγή πληροφόρησης αποτελεί πλέον διαδίκτυο όπου μπορεί κανείς εύκολα βρει έγκυρο υλικό σχετικά με την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Για τις γυναίκες όμως του Αφγανιστάν, αποκλεισμένες το δικαίωμα της εκπαίδευσης με ποσοστό αλφαριθμητισμού κάτω του 30% και με περιορισμένη πρόσβαση σε διαδικτυακούς πόρους (το 2016 14% των χρηστών με πρόσβαση στο διαδίκτυο στο Αφγανιστάν ήταν γυναίκες), η πληροφόρηση μέσω του διαδικτύου συναντάει ακόμα πολλά εμπόδια. (Human Rights Watch, 2021)

Όσον αφορά μάλιστα τις μεθόδους αντισύλληψης, η πρόσβαση των γυναικών είναι αρκετά περιορισμένη. Αν λάβει κανείς υπόψη πως στο Αφγανιστάν οι αμβλώσεις όχι μόνο απαγορεύονται αλλά σε περιπτώσεις όπου δεν θεωρούνται αναγκαίες για ιατρικούς λόγους, τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης έως και πέντε χρόνια, προκαλεί εντύπωση το γεγονός πως οι μέθοδοι αντισύλληψης δεν είναι αρκετά διαδομένες. (Human Rights Watch, 2021) Η αντισύλληψη και τερματισμός της εγκυμοσύνης αποτελεί δικαίωμα στη σωματική ακεραιότητα των γυναικών. Αν εξαιρέσουμε όσες γυναίκες αντιτίθενται σε μέτρα αντισύλληψης φοβούμενες τις παρενέργειες που μπορεί να υπάρξουν στην ψυχική τους υγεία και στην γονιμότητά τους, υπάρχουν γυναίκες που έπειτα από πολλές εγκυμοσύνες αναζητούν μεθόδους αντισύλληψης από μόνες τους σε φαρμακεία ή κλινικές χωρίς όμως αποτέλεσμα. (Human Rights Watch, 2021, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023) Η απαγόρευση στην πρόσβαση σε μεθόδους αντισύλληψης μπορεί να αποδοθεί σε πολλούς παράγοντες: 1) είτε στην απαγόρευση τους από τους Ταλιμπάν καθώς έχουν δηλώσει ξεκάθαρα πως οι μέθοδοι αντισύλληψης αντιτίθενται στη Σαρία εμποδίζοντας την διανομή τους από ανθρωπιστικούς φορείς 2) είτε στο γεγονός πως για την χορήγηση και πρόσβαση σε μεθόδους αντισύλληψης απαιτείται η παρουσία και άδεια του συζύγου 3) είτε εξαιτίας των θρησκευτικών αντιλήψεων των γιατρών. Στην Τρίτη περίπτωση ωστόσο το ιατρικό λειτούργημα υπερισχύει. Παρόλο που συζητήσεις για μεθόδους αντισύλληψης δεν είναι εύκολες για το υγειονομικό προσωπικό, σε κάθε περίπτωση τονίζεται πως ο θεός τους θα είναι χαρούμενος με κάθε απόφασή τους. (Human Rights Watch, 2021, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023)

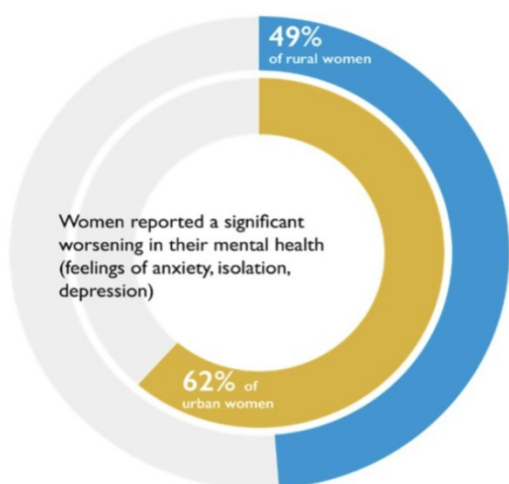
2.3.3 Ψυχική υγεία

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας συγχρονικής μελέτης που διενεργήθηκε από ένα σύνολο επιστημόνων σε χρονικό διάστημα ενός μήνα (Νοέμβριος 2021- Δεκέμβριος 2021) σε γυναίκες του Αφγανιστάν που ζούσαν σε τέσσερις βασικές επαρχίες υπό κατοχή των Ταλιμπάν, οι γυναίκες παρουσίαζαν συμπτώματα κατάθλιψης στο 80,4% καθώς και συμπτώματα ήπιου προς αυξημένου άγχους στο 81.0%. (Neyazi A, Padhi BK, Mohammadi AQ, Ahmadi M, Erfan A, Bashiri B, Neyazi M, Ishaqzada M, Noormohammadi M, Griffiths MD, 2023). Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των Ταλιμπάν πως το ποσοστό αυτοκτονιών έχει μειωθεί και η ψυχική υγεία έχει βελτιωθεί μεταξύ των γυναικών από τον Αύγουστο του 2021 και έπειτα, σχετικές εκθέσεις αποδεικνύουν πως τέτοιοι ισχυρισμοί απέχουν πολύ από την πραγματικότητα. Σύμφωνα με έρευνα του διεξήχθη το Μάρτιο του 2023 το 47,6% των συμμετεχόντων γνώριζαν έστω και μια γυναίκα ή κορίτσι που υπέφερε από κατάθλιψη ή άγχος ενώ το 7,8% εξ' αυτών γνώριζε έστω και μια γυναίκα ή κορίτσι που είχε προσπαθήσει να αυτοκτονήσει από τότε που οι Ταλιμπάν ανέλαβαν την εξουσία. Ειδικοί εκφράζουν τις έντονες ανησυχίες τους όσον αφορά την ψυχική υγεία των γυναικών και ειδικότερα των κοριτσιών, καθώς όπως εκτιμάται το 90% των κοριτσιών, μαθητριών και νέων γυναικών στο Αφγανιστάν υποφέρουν από κακή ψυχική υγεία λόγω των περιορισμών των Ταλιμπάν στην εκπαίδευση, στην ελευθερία κίνησης, στον αποκλεισμό από δημόσιους χώρους και υπηρεσίες καθώς και στον *mahram*. (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023) Στην ίδια ερευνά οι γυναίκες που ζουν στο Αφγανιστάν κλήθηκαν να απαντήσουν στο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να βελτιωθεί η ψυχική υγεία των γυναικών και τον κοριτσιών στην σημερινή κοινωνία. Από τις δοθέντες απαντήσεις το μεγαλύτερο ποσοστό συγκέντρωσαν τρεις: 1) καλύτερη κατανόηση από την οικογένεια τους (30,1%), 2) καλύτερες προοπτικές όσον αφορά το μέλλον τους (21,4) και 3) ασφαλή μέρη όπου μπορούν να συναναστρέφονται και να αθλούνται ελεύθερα (18%). (Human Rights Council- Fifty-third session, 2023)

Εικόνα 4: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση των απαντήσεων της έρευνας.

Πηγή: Human Rights Council- Fifty-third session, 2023

Εικόνα 5: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που παρουσίασαν επιδείνωση στην ψυχική τους υγεία, σε επαρχιακές και αστικές περιοχές μετά την δεύτερη κατάληψη των Ταλιμπάν

Πηγή: UN Women- IOM- UNAMA

2.4 Έμφυλη βία

Βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας που διενεργήθηκε το 2006 και δημοσιεύθηκε το 2008 από το Global Rights: Partners for Justice, το 87,2% των συμμετεχόντων (4.700 νοικοκυριά από 16 επαρχίες του Αφγανιστάν) απάντησαν πως έχουν βιώσει κάποια μορφή βίας, σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική. (Hinds R., 2013) Μέχρι και την 15η Αυγούστου του 2021 γυναίκες και κορίτσια που έχουν υπάρξει θύματα και επιζήσαντες έμφυλης βίας είχαν πρόσβαση σε ένα διεθνές δίκτυο που τους παρείχε καταφύγιο και υπηρεσίες όπως νομική αντιπροσώπευση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και ψυχολογική υποστήριξη. Η άνοδος των Ταλιμπάν σήμανε και το κλείσιμο αυτού του διεθνούς συστήματος βοήθειας με πολλές από αυτές τις γυναίκες που τόλμησαν να μιλήσουν για την βία που υπέστησαν καθώς και για το προσωπικό που τους βοηθούσε, να βρίσκονται κυνηγημένοι και σε σοβαρό κίνδυνο. Γεγονότα όπως: η αυθαίρετη σύλληψη, κράτηση, κακοποίηση και βασανισμοί θυμάτων έμφυλης βίας από μέλη των Ταλιμπάν επιβεβαιώνουν πέραν πάσης αμφιβολίας τον κίνδυνο στον οποίο βρίσκονται οι γυναίκες αυτές. (Amnesty International, 2022, ICJ, 2023) Εκτός από το κλείσιμο και την λεηλάτηση των καταφυγίων που στέγαζαν γυναίκες θύματα έμφυλης βίας από τους Ταλιμπάν, την παρενόχληση και την απειλή διοικητικού και εργατικού προσωπικού, το αποκορύφωμα υπήρξε η απελευθέρωση ανδρών που είχαν καταδικαστεί και φυλακιστεί για εγκλήματα έμφυλης βίας. (ICJ, 2023)

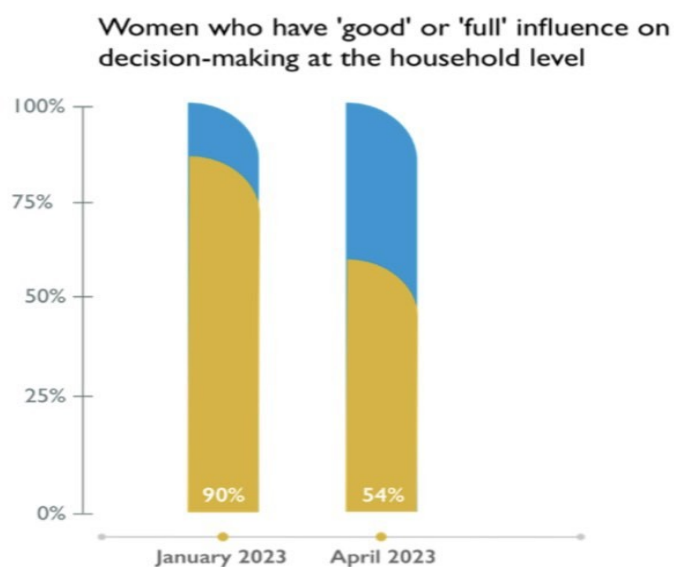
2.4.1 Ενδοοικογενειακή βία

Σύμφωνα με τον Κεντρικό Οργανισμό Στατιστικής Έρευνας του Αφγανιστάν, το 2017, το 50,8% των γυναικών ηλικίας 15 έως 49 είχαν βιώσει σωματική ή/ και σεξουαλική βία από τον σύντροφο τους, τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο σε σχέση με το 26% που ισχύει παγκοσμίως. (Afghanistan Gender in Humanitarian Action Working Group, 2023, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023) Οι περιορισμοί που εφάρμοσαν οι Ταλιμπάν από τον Αύγουστο του 2021, συνέβαλαν σημαντικά στην αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας που βιώνουν οι γυναίκες στο Αφγανιστάν. Η συστηματική παραβίαση των γυναικείων δικαιωμάτων και ο περιορισμός τους στο σπίτι συμβάλλει στην σταδιακή νομιμοποίηση της περιθωριοποίησης, της διάκρισης κατά των γυναικών και κατ' επέκταση της ενδοοικογενειακής βίας. Η οικονομική δυσχέρεια λόγω του αποκλεισμού των γυναικών

από την εργασία (UN Women, IOM, UNAMA, 2023) καθώς και η αίσθηση ενδυνάμωσης και ανωτερότητας που νιώθουν οι άντρες εξαιτίας της πλήρους υποβάθμισης της γυναικείας αξίας εκτός σπιτιού οδηγούν και στην υποτίμηση της εντός του νοικοκυριού, αποκλείοντας τις γυναίκες από την λήψη αποφάσεων και κατά συνέπεια δυσχεραίνοντας τη σχέση ανάμεσα στα δύο φύλα. (Afghanistan Gender in Humanitarian Action Working Group, 2023, Human Rights Council- Fifty-third session, 2023)

Εικόνα 6: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών που συμμετείχαν στην λήψη αποφάσεων εντός του νοικοκυριού μετά την δεύτερη κατάληψη των Ταλιμπάν

Πηγή: UN Women- IOM- UNAMA

2.4.2 Καταναγκαστικοί Γάμοι και Γάμοι ανηλίκων

Ως καταναγκαστικό γάμο ορίζουμε τον «εκ προθέσεως εξαναγκασμό ενήλικα ή παιδιού να συνάψει γάμο χωρίς την πλήρη, ενημερωμένη και ελεύθερη συναίνεσή του» (European Institute for Gender Equality). Σύμφωνα με αναφορά του UN Women, το 59% των γυναικών στο Αφγανιστάν έχουν εμπλακεί σε καταναγκαστικό γάμο, ενώ το 57% των γυναικών που έχουν παντρευτεί από το 2016 και έπειτα, είναι κορίτσια ηλικίας κάτω των 16 ετών. Τέτοια περιστατικά εξαναγκασμού και παραβίασης της σωματικής ακεραιότητας των γυναικών και των κοριτσιών, στο Αφγανιστάν αποτελούν συχνό φαινόμενο, πριν ακόμη ανέβουν οι Ταλιμπάν στην εξουσία καθώς και μια χρόνια πρακτική εξόφλησης οικονομικών και πολιτικών χρεών. (UN WOMEN Afghanistan, 2016, ICJ, 2023) Το νομικό πλαίσιο που ίσχυε πριν την ανάδειξη των Ταλιμπάν, όριζε

ως ελάχιστο όριο ηλικίας γάμου για τις γυναίκες τα 16 χρόνια και για τους άντρες τα 18. Ωστόσο, ένα κορίτσι κάτω των 16 ετών μπορεί να παντρευτεί αν δώσει την συγκατάθεση ο πατέρας της ή υπάρχει σχετική δικαστική απόφαση. (Amnesty International, 2022) Οι γυναίκες πολύ συχνά υποβάλλονται σε πράξεις όπως *baad* δηλαδή την ανταλλαγή κοριτσιών ή γυναικών με σκοπό την επίλυση διαφορών, *baadal* δηλαδή την λογοδοσία κοριτσιών πριν ή και μετά την γέννηση τους, καθώς σε εξαναγκαστικούς γάμους για την επίλυση των οικογενειακών προβλημάτων της οικογένειάς τους εξασφαλίζοντας μια «καλή τιμή» (*pride price*). (UN Women Afghanistan, 2016, ICJ, 2023) Στις 3 Δεκεμβρίου του 2021 οι αρχές των Ταλιμπάν εξέδωσαν διάταγμα αναφερόμενο διεξοδικά στα γυναικεία δικαιώματα. Παρόλο που στο σχετικό αυτό διάταγμα οριζόταν ρητά πως η συγκατάθεση των γυναικών είναι απαραίτητη για την διεκπεραίωση της γαμήλιας τελετής και πως οι γυναίκες σε καμία περίπτωση και από κανέναν δεν μπορούν να εξαναγκαστούν ή πιεστούν να παντρευτούν, η πραγματικότητα για ακόμη φορά διαφέρει σημαντικά από όσα ειπώθηκαν από τις *de facto* αρχές. Ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων από Διεθνείς και Τοπικούς οργανισμούς προστασίας που δραστηριοποιούνται στο Αφγανιστάν την περίοδο αυτή αναφέρουν και προειδοποιούν για τον ανησυχητικά αυξανόμενο αριθμό καταναγκαστικών γάμων γυναικών και γάμων ανηλίκων κοριτσιών στο Αφγανιστάν από τον Αύγουστο του 2021 και έπειτα. Μερικά από αυτά τα κορίτσια ήταν μόλις επτά ή οκτώ χρονών. (ICJ, 2023) Από τον Αύγουστο του 2021 έχουν γίνει διάφορες καταγγελίες στα ΜΜΕ σχετικά με την εμπλοκή των Ταλιμπάν και τον εξαναγκασμό γυναικών να παντρευτούν μέλη της νέας *de facto* εξουσίας. Σύμφωνα με αναφορές της Amnesty International, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός καταγεγραμμένων περιπτώσεων γυναικών που παντρεύτηκαν ή προσπάθησαν να τις παντρέψουν με μέλη των Ταλιμπάν χωρίς την συγκατάθεση τον ιδίων ή των οικογενειών τους. Όσες από αυτές τις γυναίκες αρνήθηκαν να υποβληθούν σε αυτή τη διαδικασία, υπήρξαν θύματα απαγωγής, εκφοβισμού, απειλών, βασανιστηρίων και οποιουδήποτε άλλου είδους κακοποίησης από την οικογένεια τους ή από μέλη των Ταλιμπάν. Η κακοποίηση και η αδιαφορία της προσωπικής βούλησης και της σωματικής ακεραιότητας όσων γυναικών αρνήθηκαν να παντρευτούν μέλη των Ταλιμπάν φαίνεται να επιτελέστηκαν και από τα δικαστικά όργανα της νέας *de facto* εξουσίας. Σύμφωνα με αναφορές της UNAMA, τα δικαστήρια υπήρξαν υπεύθυνα για την διεξαγωγή και την έγκριση καταναγκαστικών γάμων καθώς και για την παράνομη κράτηση τους σε περίπτωση που οι γυναίκες αυτές δεν δεχόντουσαν την απόφαση της οικογένειάς τους να παντρευτούν. (ICJ, 2023) Πρέπει να σημειωθεί, πως η παρουσία των Ταλιμπάν στο

Αφγανιστάν συνοδεύεται από τόσο φόβο με αποτέλεσμα πολλές οικογένειες πάντρεψαν τα κορίτσια τους προκειμένου να μην αναγκαστούν να παντρευτούν μέλη των Ταλιμπάν. (AmnestyInternational, 2022). Σε κάθε περίπτωση, οποιαδήποτε προσπάθεια και πράξη καταναγκασμού των γυναικών και των κοριτσιών να παντρευτούν χωρίς την συναίνεση τους, αποτελεί κατάφορη υποβάθμιση της ανθρώπινης αξίας και παραβίαση των δικαιωμάτων της ελευθερίας και της σωματικής ακεραιότητας των γυναικών ενώ η συστηματική διεκπεραίωση τους με την ανοχή της κοινωνίας και της διεθνούς κοινότητας μπορεί να οδηγήσει σε μια αποδοχή του φαινομένου από τις μεταγενέστερες γενιές του Αφγανιστάν. (ICJ, 2023)

ΜΕΡΟΣ Β': ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Δεν γεννιέσαι μεγαλοφυΐα, γίνεσαι μεγαλοφυΐα. Και η θέση της γυναίκας μέχρι τώρα ήταν τέτοια ώστε αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο.

Simone de Beauvoir
Γαλλίδα συγγραφέας (1908-1986)

Α. Η θέση της γυναίκας και η σημασία των γυναικείων δικαιωμάτων στη Σαουδική Αραβία

Ζούμε σε μια παγκοσμιοποιημένη και συνεχώς εξελισσόμενη κοινωνία όπου μπορεί η τεχνολογική πρόοδος να κάνει σπουδαία άλματα εξέλιξης αλλά η πνευματική οπισθοδρόμηση για την διατήρηση της απαρχαιωμένης πολιτισμικής κληρονομιάς δεν παύει να αποτελεί τροχοπέδη στην παγκόσμια ανάπτυξη. Η θέση της γυναίκας και τα δικαιώματά της δεν σταματούν να αποτελούν καίριο ζήτημα σε κάθε συζήτηση. Η σημασία των δικαιωμάτων των γυναικών αναγνωρίζεται ως κρίσιμη για την οικονομική ενδυνάμωση και την οικονομική ένταξη, καθώς αποδεικνύεται ότι οδηγεί στην οικονομική ευημερία και την ανάπτυξη. (Vogelstein., 2016) Κορυφαίοι οργανισμοί όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, και η Παγκόσμια Τράπεζα έχουν επισημάνει τη συνδρομή των γυναικών σε αυτόν τον τομέα. (Sen., 2002) Έχει επίσης ενισχυθεί η προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών μέσω πολλαπλών μέτρων, συμπεριλαμβανομένου του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, της Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διάκρισης κατά των Γυναικών, της Επιτροπής για την Κατάσταση των Γυναικών και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. (Davidson et al, 2011) Αναγνωρίζεται ότι η ισότητα των φύλων συνδέεται με την οικονομική παραγωγικότητα, τη βελτίωση της υγείας και της εκπαίδευσης, και τη δημιουργία κοινωνικών θεσμών που είναι πιο αντιπροσωπευτικοί και δίκαιοι. (Prokop, 2003) Μελέτες επιπροσθέτως έχουν δείξει ότι η συμμετοχή των γυναικών στην επίσημη οικονομία συνδέεται με μεγαλύτερη οικονομική ανεξαρτησία, δύναμη, νομική προστασία και κοινωνικό σεβασμό. (Povey & Rostami-Povey, 2016: 2) Οι φωνές των γυναικών αντηχούν σε πολλούς τομείς, από την πολιτική έως τον πολιτισμό και την οικονομία, καθιστώντας σαφές ότι η θέση των

γυναικών στη περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας, όπως αντίστοιχα και του Αφγανιστάν, αξίζει να αναγνωριστεί και να ενισχυθεί για το καλό της κοινωνίας και της κάθε χώρας συνολικά (The Nation., 2019)

B. Γεωγραφική θέση και θρησκεία της Σαουδικής Αραβίας

1.1 Γεωγραφική Θέση

Η Σαουδική Αραβία είναι μια από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας με τον πληθυσμό να κυμαίνεται περίπου στους 19 εκατομμύρια κατοίκους. Η χώρα ιδρύθηκε το 1932 από τον βασιλιά Abdulaziz bin Abdul Rahman Al Saud (عبد العزيز بن عبد الرحمن آل سعود) και καλύπτει γεωγραφικά περίπου 900.000 τετραγωνικά μίλια. Τα αραβικά είναι η επίσημη γλώσσα ομιλίας και το Ισλάμ θεωρείται η επίσημη θρησκεία. Στην σημερινή εποχή, το Ισλάμ έχει επεκταθεί σε ολόκληρη τη ζώνη που οριοθετείται από τον Βόλγα προς το βορρά, μέχρι τη Μαδαγασκάρη προς το νότο κι από το Πακιστάν στην Κεντρική Ασία μέχρι τη Σενεγάλη στη Δυτική Αφρική. Ουσιαστικά καταλαμβάνει τη μεγαλύτερη μερίδα της αραβικής χερσονήσου και χαρακτηρίζεται ως κράτος του Κόλπου του Ακτινικού. Έχει σημαντικά ορυκτά πλούτη, όπως πετρέλαιο και φυσικό αέριο, που την καθιστούν οικονομικά επιρρεπή, θεωρείται ένα μεγάλο και πολιτισμικά πολύπλοκο κράτος στη Μέση Ανατολή και το γεωγραφικό της υπόβαθρο σε συνδυασμό με την πολιτισμική της κληρονομιά παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητάς της. (BBC News, 2015)

1.2 Το Ισλάμ ως θρησκεία της Σαουδικής Αραβίας

Η Σαουδική Αραβία έχει μια βαθιά ρίζα στον ισλαμικό πολιτισμό και είναι η γενέτειρα του Ισλάμ και των ιερών του τόπων, όπως η Μέκκα και η Μεδίνα. Η παράδοση και οι αξίες της αραβικής κουλτούρας καθώς και η τέχνη, η αρχιτεκτονική και η λογοτεχνία έχουν επίσης πλούσια ιστορία στην περιοχή, εκφράζοντας την πολυπολιτισμική κληρονομιά της (Prokop, 2003). Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η Σαουδική Αραβία είναι ένα στυγερά αυστηρό ισλαμικό κράτος με πολιτισμικούς κανόνες και περιορισμούς που όχι απλώς επηρεάζουν δραματικά αλλά καθορίζουν την καθημερινή ζωή και τις δραστηριότητες των κατοίκων της. Αριθμεί περισσότερους από 1,8 δισεκατομμύρια πιστούς και θεωρείται στατιστικά η πιο ραγδαία και συνεχώς αυξανόμενη πίστη στον κόσμο, με οικουμενική διάσταση και μεγάλη επιρροή στην εξέλιξη του παγκόσμιου πολιτισμού χάρη στην εντυπωσιακή διάδοση του. (Human Rights Watch, 2016). Η διδαχή του πληθυσμού αυτού βασίστηκε στο Κοράνι,

ιερό βιβλίο του Ισλάμ, το οποίο υπαγορεύει την κοινωνική, θρησκευτική, πολιτική και καθημερινή ζωή των μουσουλμάνων. Το Κοράνι (al-Qur'an που ερμηνεύεται ως ανάγνωσμα ή απαγγελία) καθίσταται το ιερό βιβλίο του Ισλάμ, ο ακρογωνιαίος λίθος πάνω στο οποίο βασίστηκε και διαμορφώθηκε η νέα θρησκεία, που θεωρείται «λόγος Θεού» και ηθογραφείται ως προαιώνιος και αδημιούργητος. Αποκαλύφθηκε στον Μωάμεθ με εντολή του Θεού διαμέσου του Γαβριήλ και αποτελείται από ένα τρίπτυχο αρετών: χαρμόσυνη αγγελία (البشارة), ορθή οδηγία (التوجيه بالصحيح) και σωτηρία (الخلاص). Αυτό είναι το αρχέτυπο του Κορανίου, το οποίο διαιρείται σε 114 κεφάλαια, τα οποία είναι γνωστά και ως «σούρα» (سورة). Το Ισλάμ εμφανίστηκε για πρώτη φορά γύρω στα 610 μ.Χ. στη Μέκκα, την πόλη της άγονης κοιλάδας της Κεντρικής Αραβίας, όπου λαμβάνει χώρα το μεγάλο ιερό του προϊσλαμικού αραβικού κόσμου, η Κάαμπα (الكعبة), πρόκειται για τον ιερότερο τόπο που φυλάττει τον Μαύρο Λίθο, ένα υπόλειμμα μετεωρίτη που μετέπειτα έγινε το σύμβολο του Ισλάμ, και σταθεροποιήθηκε το 622 μ.Χ. στη Μεδίνα, όπου ιδρύθηκε επίσημα και ανατράφηκε η ισλαμική κοινότητα. (Prokop, 2003). Η λέξη αραβικής προέλευσης «Ισλάμ» (الإسلام) σημαίνει «υποταγή» και ο ενστερνιζόμενος την θρησκεία ονομάζεται «μουσλίμ», δηλαδή «υποταγμένος». Το Ισλάμ δεν έχει μόνο θρησκευτική, αλλά και πολιτική υπόσταση. Διατυπώθηκαν διάφορες δόκιμες ονομασίες για να το προσδιορίσουν, όπως «Ισλαμισμός», «Μουσουλμανισμός» και «Μωαμεθανισμός» (The Nation, 2019).

1.2.1 Θρησκευτικές υποχρεώσεις των Μουσουλμάνων

Κάθε μουσουλμάνος είναι δεσμευμένος με 5 καθήκοντα στην ζωή του, τα οποία είναι γνωστά ως «Πέντε Στύλοι» και είναι χαραγμένοι στους στύλους του Ισλάμ.

Οι «Πέντε Στύλοι» (اركان الاسلام الخمسة) είναι οι εξής:

- Η ομολογία της πίστης «σαχάντα» (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ), «Δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από τον Αλλάχ και ο Μωάμεθ είναι ο προφήτης του Θεού» (Κοράνι 33:40).
- Η προσευχή, «σαλάτ», (صلاة) γνωστή και ως **ναμάζ** (نماز) σε μερικές γλώσσες (Oxford Centre for Islamic Studies, 2012), πρέπει να γίνεται πέντε φορές την ημέρα κοιτάζοντας προς τη Μέκκα. Επιπλέον, η προσευχή της Παρασκευής πρέπει να γίνεται στο τζαμί (Κοράνι 2:144). Επαναλαμβάνεται πέντε φορές την ημέρα με τελετουργικό τρόπο.

- Η ελεημοσύνη, «ζακάτ» (الصدقة), η υποχρέωση δηλαδή να προσφέρει κανείς ένα ποσοστό του εισοδήματός του και της αξίας κάποιας ιδιοκτησίας του. Προσφέροντάς το, συμβάλλει στον εξαγνισμό της υπόλοιπης περιουσίας του (Κοράνι 24:56).
- Η νηστεία, «σάουμ» (الصوم). Αναλυτικότερα, κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού, του 9ου μήνα του ισλαμικού ημερολογίου, απαγορεύεται το φαγητό, το ποτό και το κάπνισμα καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας (Κοράνι, 2:180-182).
- Η ιερή αποδημία ή προσκύνημα, «χάτζ» (يحجّوا), στη Μέκκα. Κάθε πιστός τουλάχιστον μια φορά στη ζωή του θα πρέπει να επισκεφθεί τους ιερούς τόπους του Ισλάμ (Κοράνι 3:87).

Γ. Ενδυματολογικός κώδικας βάσει νομικής και θρησκευτικής υπόστασης

Η ενδυμασία για τις γυναίκες στη Σαουδική Αραβία έχει βαθιές ρίζες στον πολιτισμό, τις παραδόσεις και τις θρησκευτικές αντιλήψεις της χώρας. Η μουσουλμανική θρησκεία και η ισλαμική νομοθεσία έχουν μεγάλη επίδραση στον τρόπο που οι γυναίκες ντύνονται και εμφανίζονται σε δημόσιους χώρους (Nielsen J, 2004). Στη Σαουδική Αραβία, οι γυναίκες είναι υποχρεωμένες να τηρούν τον ισλαμικό νόμο σχετικά με την ενδυμασία, το οποίο περιλαμβάνει τη φορεσιά του hijab, (حجاب) μιας κεφαλοκλείδας που καλύπτει τα μαλλιά και τον λαιμό, και συχνά ένα abaya, ένα μακρύ, χαλαρό φόρεμα που καλύπτει το σώμα. Θα ήταν χρήσιμο σχετικά με την ενδυμασία των μουσουλμάνων γυναικών, να αναφερθεί, πως η κάλυψη του σώματος επιτυγχάνεται με ύφασμα, όπου ανάλογα με το τι καλύπτει παίρνει και την ανάλογη ονομασία (Al-Rasheed, M, 2013). Συγκεντρωτικά έχουμε τα εξής:

- Μπούρκα(البرقع) : είδος μάσκας από χοντρό ύφασμα ή δέρμα, που καλύπτει όλο το πρόσωπο και τα μάτια και επιτρέπει την όραση μέσω ενός είδους δικτυωτού καλύμματος.
- Τσαντόρ(الشادور) : ένδυμα σαν μανδύας που φορούν σε δημόσιους χώρους οι γυναίκες στο Ιράν και στο Αφγανιστάν πάνω από τα υπόλοιπα ρούχα τους, για να καλύψουν το κεφάλι και το σώμα τους, στερεώνεται κάτω από το πηγούνι και δεν επιτρέπεται να διαφαίνονται οι καμπύλες.

- Χιτζάμπ (حجاب) : ρούχο που αφήνει ελεύθερο το πρόσωπο, όμως τα μαλλιά δεν επιτρέπεται να φαίνονται, όπως και ο λαιμός.
- Νικάμπ (والنقاب) : ρούχο που καλύπτει όλο το σώμα και αφήνει εκτεθειμένο μόνο το μέρος του μετώπου και τα μάτια. Το νικάμπ, πιστεύουν, πως είναι υποχρεωτικό για μια γυναίκα που βρίσκεται ανάμεσα σε ξένους άνδρες και φοβάται πως ίσως προκαλέσει διχασμό.
- Χιμάρ: μαντήλα κυκλικού τύπου, η οποία καλύπτει μέχρι τους ώμους.
- Τζιλιμπάμπ: εξωτερικό ρούχο που καλύπτει τα ρούχα και το σώμα μιας γυναίκας από το κεφάλι μέχρι τα πόδια. Είναι απαραίτητο να το φοράνε όλες οι γυναίκες, ανεξάρτητου ομορφιάς ή οικονομικής κατάστασης. Γενικά, τα ρούχα απαγορεύεται να είναι διάφανα και στενά. (Al-Munajjed, M. 2009). Επίσης, επιβάλλεται να είναι τέτοια ώστε, να μην επιτρέπουν να φαίνεται η γραμμή του σώματός τους και να αποτελούνται από μαύρα και γενικά σκούρα υφάσματα, ώστε να μη τραβάνε την προσοχή κυρίως των ανδρών (Al-Rasheed, M, 2013). Όλα αυτά βέβαια, για τους δυτικούς πληθυσμούς εκφράζουν τη γυναικεία καταπίεση, για αρκετές μουσουλμάνες όμως, εκφράζουν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους. Το θέμα της ενδυμασίας των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες αποτελεί ένα είδος προσήλωσης στις τοπικές πολιτισμικές αξίες. Η απομάκρυνση της μαντίλας από μια ενσυνείδητη μουσουλμάνα γυναίκα, παρομοιάζεται με την βίαιη απόσπαση της εθνικότητας της και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της. (Oxford Business Group, 2018).

Αυτό το ενδυματολογικό πρωτόκολλο είναι ένας τρόπος εκδήλωσης σεβασμού της γυναίκας προς τις ισλαμικές αξίες και την κοινωνική καλαισθησία. Η μη τήρηση αυτού του πρωτοκόλλου μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για τις γυναίκες στη Σαουδική Αραβία (Al-Munajjed, M, 2009). Αν και οι ποινές διαφέρουν ανάλογα με τη σοβαρότητα της παράβασης και τον τρόπο εφαρμογής του νόμου, ενδέχεται να περιλαμβάνουν χρηματικές ποινές, πρόστιμα, κοινωνικό εξοστρακισμό ακόμα και δικαστικές διώξεις ή και απώλεια οικογενειακής υποστήριξης για τις γυναίκες. Παρά τις επιπτώσεις, ορισμένες γυναίκες εκφράζουν την επιθυμία τους να αλλάξουν την ενδυματολογική πρακτική και να αγωνιστούν για περισσότερη ελευθερία έκφρασης και αυτονομίας (Oxford Business Group, 2018). Οι συζητήσεις για την αναθεώρηση των κοινωνικών κανόνων σχετικά με την ενδυμασία των γυναικών στη Σαουδική Αραβία εξακολουθούν

να είναι ένα ζήτημα που προκαλεί συζήτηση τόσο εντός όσο και εκτός της χώρας. (Human rights, 2020).

Δ. Η θέση της γυναίκας στη Σαουδική Αραβία

2.1 Νομικό πλαίσιο

Η θέση της γυναίκας στο Ισλάμ επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της θρησκείας, του δικαίου, της παράδοσης και των κοινωνικοοικονομικών δομών. Το ισλαμικό δίκαιο, γνωστό ως Σαρία, ρυθμίζει πολλές πτυχές της ζωής των γυναικών, ενώ ο ρόλος του εστιάζει συχνά στη συζυγική και μητρική λειτουργία. Ο γάμος αποτελεί ιερό θεσμό, που ρυθμίζεται με λεπτομέρεια και επιτρέπει στον άντρα να έχει το δικαίωμα της πολυγαμίας, ενώ η γυναίκα μπορεί να έχει μόνο έναν σύζυγο και υποχρεούται ρητά να υπακούει στη Σαρία. Η μοιχεία τιμωρείται αυστηρά, αλλά απαιτούνται μάρτυρες για την επιβεβαίωση της παράβασης. Η διάλυση του γάμου είναι συχνά μια τραυματική διαδικασία για τις γυναίκες, με τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες να είναι εις βάρος της (Κοράνι, «Οι Γυναίκες», 4:34). Το ισλαμικό δίκαιο προβλέπει το δικαίωμα της γυναίκας να ζητήσει διαζύγιο εφικτό, αλλά υπόκειται σε αυστηρές προϋποθέσεις και είναι σπάνιο. Πρέπει να έχει προβλεφθεί ως όρος στο γαμήλιο συμβόλαιο, να έχει διαπιστωθεί εγκατάλειψη από τον σύζυγο ή να υπάρχει κάποια σοβαρή ασθένεια. Η μαρτυρία μιας γυναίκας έναντι του άνδρα έχει μειωμένη βαρύτητα σύμφωνα με το Κοράνι (Κοράνι, «Οι Γυναίκες», 4:1). Σε ορισμένες ισλαμικές χώρες, όπως η Αίγυπτος και το Μαρόκο, έχει καθιερωθεί το συναινετικό διαζύγιο, θεωρούμενο ως ένα βήμα προς την επίτευξη ισότητας μεταξύ των συζύγων. Μετά το διαζύγιο, ο πατέρας αναλαμβάνει την κηδεμονία των παιδιών. Μπορεί η νομοθεσία σχετικά με τις γυναίκες στον κοινωνικό τομέα στη Σαουδική Αραβία να έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές τα τελευταία χρόνια, αλλά παραμένει συντηρητική και υπό την επήρεια του ισλαμικού νόμου και των παραδόσεων με συνεχή επίκληση στη Σαρία ως πηγή νομικής αρχής (Joseph, 2018).

Η Σαρία με τη σειρά της αποτελεί ένα σημαντικό σύστημα νομικών, θρησκευτικών και κοινωνικών κανόνων που πηγάζει από το Ισλάμ και διέπει πολλές πτυχές της ζωής των μουσουλμάνων σε διάφορα μέρη του κόσμου. Η λέξη "Σαρία" προέρχεται από την αραβική ρίζα "شريعة" και σημαίνει « διαδρομή προς το νερό» ή « διαδρομή προς τον

Θεό», προσδίδοντας μια έννοια δικαιοσύνης και θεμελίωσης της θρησκευτικής πίστης. Πρόκειται για ένα πολύπλοκο σύστημα που περιλαμβάνει κανόνες για τον τρόπο ζωής, το δίκαιο, τις ποινές και τις ηθικές αρχές που καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων σύμφωνα με τις διδαχές του Ισλάμ. Βασίζεται κυρίως στο Κοράνι και τη Σούννα, τις δύο βασικές πηγές του Ισλάμ. (Rashti, 2003). Η εφαρμογή της διαφέρει ανάλογα με την περιοχή και τον πολιτισμό. Σε ορισμένες χώρες μουσουλμανικής κυριαρχίας, όπως η Σαουδική Αραβία και ο Ιράν, δοξάζεται ως η επίσημη νομοθεσία και εφαρμόζεται σε θέματα όπως το οικογενειακό, το ποινικό και το οικονομικό δίκαιο. (Al-Munajjed, M, 2009). Σε άλλες χώρες μουσουλμανικής πλειοψηφίας, όπως η Ινδονησία και η Τυνησία, επηρεάζει κυρίως το οικογενειακό και το πολιτικό δίκαιο. Παρά την πολυπολιτισμική και πολυπολιτική φύση της, έχει υπάρξει συζήτηση γύρω από τις πτυχές της που συγκρούονται με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως όταν πρόκειται για θέματα όπως η διακριτική μεταχείριση των γυναικών και των μειονοτήτων, καθώς και οι ποινές που επιβάλλονται για ποινικά αδικήματα (BBC News, 2015). Παρ' όλες αυτές τις συζητήσεις, η Σαρία συνεχίζει να αποτελεί ένα θεμελιώδες στοιχείο της πίστης και του πολιτισμού των μουσουλμάνων και η συνεχής εξέλιξή της και ο διάλογος γύρω από την ερμηνεία και την εφαρμογή της παραμένουν σημαντικοί παράγοντες για το μέλλον του Ισλάμ και των κοινοτήτων που το ακολουθούν (The Nation, 2019).

Μέχρι πρόσφατα, οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία είχαν πολύ περιορισμένη πρόσβαση στον δημόσιο τομέα και στην εκτελεστική εξουσία. Ωστόσο, από το 2018 και μετά, έχουν γίνει ορισμένες σημαντικές μεταρρυθμίσεις που έχουν επηρεάσει τη θέση των γυναικών στον κοινωνικό τομέα (The Nation, 2019). Αυτές οι μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν την είσοδο των γυναικών στον δημόσιο τομέα, το άνοιγμα θέσεων εργασίας σε διάφορους τομείς και τη δυνατότητα για τις γυναίκες να ταξιδεύουν χωρίς την έγκριση ενός άνδρα συγγενή τους. Ωστόσο, παρά τις μεταρρυθμίσεις, η νομοθεσία παραμένει αυστηρή όσον αφορά τα δικαιώματα των γυναικών. (BBC News, 2015). Για παράδειγμα, οι γυναίκες υπόκεινται σε ένα σύστημα κηδεμονίας, όπου οι άνδρες συγγενείς τους έχουν την εξουσία να πάρουν αποφάσεις για τις υποθέσεις τους. Επίσης, οι γυναίκες χρειάζεται να τηρούν τον ισλαμικό νόμο σχετικά με την ενδυμασία και τη συμπεριφορά τους στο δημόσιο χώρο (Rashti, 2003). Εν τέλει, η νομοθεσία αυτή εξακολουθεί να είναι αντικείμενο συζήτησης και διεθνούς κριτικής, με ορισμένες οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα των γυναικών να καλούν σε περαιτέρω μεταρρυθμίσεις που θα οδηγήσουν σε μεγαλύτερη ισότητα και δικαιοσύνη. «Οι άνδρες

είναι (προστάτες) των γυναικών, λόγω όσων έχει χαρίσει ο Αλλάχ σε αυτούς πάνω από αυτές και με όσα εκείνοι ξοδεύουν από τις περιουσίες τους» (Κοράνι, «Οι Γυναίκες», 4:34). Η ανισότητα των δύο φύλων βασίζεται κυρίως στο ζήτημα των κοινωνικών θεσμών, στο διαχωρισμό των φύλων και στους νόμους της οικογένειας, που περιορίζουν την εξουσία της γυναίκας. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός από τη μια και η πατριαρχική δομή της κοινωνίας από την άλλη συμβάλλουν στη διατήρηση της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Η άποψη του μεγάλου μουσουλμάνου θεολόγου Al Ghazali «Ο γάμος είναι ένα είδος σκλαβιάς για τη γυναίκα. Καθήκον της είναι η απόλυτη υπακοή στον άνδρα σε κάθε πράγμα, εκτός εάν αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με τους νόμους του Ισλάμ» προσδιορίζει με σαφήνεια την ισχύουσα κατάσταση που υπομένει η γυναίκα της Σαουδικής Αραβίας, εν έτη 2024.

Η γνωμοδότηση της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας των Φύλων προς την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, το 2013, εστιάζει στην ανάγκη προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων των γυναικών στη Σαουδική Αραβία και αναδεικνύει την σημαντικότητα της κατάστασης. Τονίζει τις διακρίσεις στην ιδιωτική και δημόσια ζωή που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, καλώντας για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και προστασία από τη βία. Παραδέχεται τις προσπάθειες της σαουδαραβικής κυβέρνησης αλλά υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερη πρόοδο. Προτρέπει την ΕΕ να υποστηρίξει τις μεταρρυθμίσεις και τη συμμετοχή των γυναικών στις διαπραγματεύσεις. Επισημαίνει τη σημασία της ισότητας στον τομέα του οικογενειακού δικαίου και καλεί τη ίδια την χώρα αυτοδιάθετα, να ενθαρρύνει τον ρόλο των γυναικών σε κοινωνικό, επιχειρηματικό και πολιτικό επίπεδο. Υπογραμμίζει τη σημασία της εκπαίδευσης και της ενίσχυσης της συμμετοχής των γυναικών σε διάφορους τομείς, καλώντας για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις στο σύστημα εκπαίδευσης. Τέλος, προτρέπει σε διάλογο και συνεργασία μεταξύ διεθνών γυναικών επαγγελματιών (Matera B., 2005).

2.2. Οικογένεια και Πολιτιστική ζωή

Η οικογένεια και η πολιτιστική ζωή των γυναικών στη Σαουδική Αραβία βασίζονται σε μεγάλο ποσοστό στις παραδόσεις, τις αξίες και τις θρησκευτικές προκαταλήψεις της ισλαμικής κοινωνίας.

2.2.1 Οικογένεια

Η οικογένεια αποτελεί τον πυρήνα της κοινωνικής δομής και η γυναίκα συχνά αναλαμβάνει τον ρόλο της φροντίδας του σπιτιού και των παιδιών. Η οικογενειακή δομή είναι συνήθως πατριαρχική, με τον άντρα να έχει τον πρωταρχικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων και την οικονομική υποστήριξη της οικογένειας σε αντίθεση με τον ρόλο των γυναικών που αναλαμβάνουν τις ευθύνες του νοικοκυριού, τη φροντίδα των παιδιών και την προετοιμασία των γευμάτων (Altorki, 1986, σ. 19).

2.2.2 Πολιτιστική ζωή

Η Σαουδική Αραβία είναι μια χώρα με έντονη ισλαμική παράδοση και εθιμοτυπίες. Οι γυναίκες συχνά τηρούν παραδοσιακές νομιμοποιημένες αρχές ντυσίματος, καλύπτοντας το σώμα και το πρόσωπο, προκειμένου να επιδεικνύουν συμμόρφωση με τους ισλαμικούς νόμους και τις κοινωνικές προσδοκίες. Ωστόσο, παρά τις παραδοσιακές πρακτικές και τους περιορισμούς, παράλληλα αναζητούν τρόπους για να εκφράσουν τον εαυτό τους και να αναπτύξουν τις δικές τους πολιτιστικές δραστηριότητες, είτε μέσω της τέχνης, της λογοτεχνίας, είτε μέσω των κοινωνικών μέσων και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η δραστηριότητα αυτή αποτελεί ένδειξη της επιθυμίας τους για αυτοέκφραση και ανεξαρτησία, παρά τις πολιτισμικές προκαταλήψεις και τους περιορισμούς που επιβάλλονται από το περιβάλλον τους (BBC News, 2015).

2.3 Εκπαίδευση

Οι γυναίκες σε κάθε τομέα είναι υποδεέστερες των ανδρών. Η εκπαίδευση των γυναικών στη Σαουδική Αραβία έχει βιώσει σημαντικές μεταβολές τα τελευταία πέντε χρόνια, ωστόσο, παραμένει μια περιοχή που χρειάζεται αλλαγές και εξέλιξη. Μέχρι το 1956, οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία απαγορευόταν να μορφωθούν. Η εκπαίδευση των γυναικών διαφέρει τραγικά από εκείνη των ανδρών. Σύμφωνα με τον νόμο της Σαρία και το ιερό Κοράνι, η εκπαίδευση αποσκοπούσε στην προετοιμασία των γυναικών ώστε να γίνουν καλές σύζυγοι. Ο πρωταρχικός ρόλος άλλωστε ήταν αυτός της θρέφουσας μητέρας και νοικοκυράς (Sabbagh, 1996). Σύμφωνα με τη μελετήτρια Sarah Yizraeli (2012), το πρώτο κρατικά χρηματοδοτούμενο σχολείο για γυναίκες άνοιξε το 1960. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι ακόμη και όταν η Σαουδική Αραβία απέκλεισε τις γυναίκες από τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες, διεθνείς και διακυβερνητικοί

οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ) συνηγορούσαν υπέρ της ισότητας των φύλων, έτσι καθιερώθηκε η ισότητα των γυναικών ως έναν από τους πρωταρχικούς στόχους. (Green, 1958). Μετά από εκτεταμένες έρευνες και μελέτες, μπορούμε να αναγνωρίσουμε τις βασικές εξελίξεις και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στον τομέα της εκπαίδευσης στην Σαουδική Αραβία (Al-Rasheed. M, 2013). Ένας από τους σημαντικούς τομείς προόδου είναι η αύξηση της πρόσβασης των γυναικών στην εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον Wilcke (2010), «Κεντρικό ρόλο στην πολιτική του βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας, μεταρρυθμιστικό σχέδιο ήταν τέσσερις τομείς που συνδέονται άμεσα με τα ανθρώπινα δικαιώματα των Σαουδαράβων πολιτών: τα δικαιώματα των γυναικών, η ελευθερία της έκφρασης, η δικαιοσύνη στη δικαιοσύνη και η θρησκευτική ανεκτικότητα». Παρατηρείται μια σημαντική αύξηση του ποσοστού των γυναικών που παρακολουθούν πανεπιστημιακά μαθήματα και λαμβάνουν πτυχία. Σύμφωνα με την Doumato: Στην ατμόσφαιρα του θρησκευτικής αναβίωσης που έλαβε χώρα στα μέσα του 18ου αιώνα στο Ριάντ, την πρωτεύουσα της Σαουδικής Αραβίας, θα περίμενε κανείς, δεδομένου ότι η πίστη αναγνωρίζει το δικαίωμα των γυναικών στη θρησκευτική εκπαίδευση, ότι οι γυναίκες θα αποκτήσουν πρόσβαση στη θρησκευτική μάθηση σε βαθμό συγκρίσιμο με αυτόν των ανδρών, αλλά αυτό δεν ήταν η περίπτωση. Doumato (2000, σ. 38). Αυτό έχει οδηγήσει σε μια ευρύτερη και πιο διαδεδομένη αντιπροσώπευση των γυναικών σε διάφορους τομείς της εκπαίδευσης, συμβάλλοντας στην αύξηση της εκπαιδευτικής ποιότητας και ποικιλίας. Σήμερα, η ελευθερία που υπάρχει στη Σαουδική Αραβία είναι σαφώς μεγαλύτερη από αυτή που υπήρχε πριν πέντε έτη και σαφώς οι γυναίκες υπόκεινται λιγότερο στον αυστηρό διαχωρισμό των φύλων στους δημόσιους χώρους. Ο βασιλιάς Abdullah bin Abdul Aziz al-Saud, έχει υιοθετήσει πολιτικές που ενθαρρύνουν τις γυναίκες να εργάζονται προς την κατεύθυνση της απασχόλησης σε βιομηχανικούς τομείς παρόμοιους με εκείνους των ανδρών, διαδίδοντας ένα σαφές μήνυμα ότι η χώρα δεν μπορεί να προοδεύσει οικονομικά και κοινωνικά χωρίς τη βοήθεια των γυναικών (Mills, 2009).

Η Karmi επισημαίνει επίσης στο άρθρο της Women, Islam and Patriarchalism, ότι όλα τα στοιχεία για την εκπαίδευση των γυναικών στη Σαουδική Αραβία παρουσίασαν σημαντική βελτίωση σε σχέση με ότι συνέβαινε 20 χρόνια πριν. Αν λάβουμε υπόψη μας μια έρευνα που διενεργήθηκε στο υπουργείο παιδείας το 2021 μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το ποσοστό των γυναικών εκπαιδευτών στο Υπουργείο Παιδείας

έφτασε το 51,8%, ενώ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το ποσοστό των φοιτητριών μεταξύ όλων των φοιτητών έφτασε το 49,99%.

Indicator	Percentage
Percentage of female instructors at the Ministry of Education out of the total number of instructors	51.8%
Percentage of female students in higher education to the total number of students (males and females) (Bachelor - Master - PhD)	49.99%

Εικόνα 7: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην εκπαίδευση ως καθηγήτριες και ως φοιτήτριες.

Πηγή: Ministry of Education, 2021

Ωστόσο, παρά την αύξηση της πρόσβασης, υπάρχουν ακόμα σημαντικά εμπόδια που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η παρουσία παραδοσιακών κοινωνικών και πολιτισμικών προκαταλήψεων οι οποίες μπορούν να περιορίσουν τις ευκαιρίες των γυναικών για εκπαίδευση και επαγγελματική ανέλιξη. Μια άλλη πτυχή που χρήζει προσοχής είναι η σημασία της συμπερίληψης γυναικών σε θέσεις εξουσίας και λήψης αποφάσεων στον τομέα της εκπαίδευσης. Η ενεργή συμμετοχή των γυναικών σε αυτόν τον τομέα μπορεί να οδηγήσει σε πιο ισορροπημένες πολιτικές και προγράμματα που να αντικατοπτρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες και τις φιλοδοξίες των γυναικών. Τέλος, η συνεχής επένδυση στην εκπαίδευση των γυναικών απαιτεί συνεχή δέσμευση από την κυβέρνηση και τους φορείς λήψης αποφάσεων. Αυτό περιλαμβάνει την ανάπτυξη και τη βελτίωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. (Karmi, 1996)

2.4 Εργασιακός χώρος

2.4.1 Προκλήσεις

Σε αυτό το κεφάλαιο θα εστιάσουμε στις διάφορες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία κατά την πορεία τους προς τις ηγετικές θέσεις, οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε οργανωτικές, κοινωνικές και οικογενειακές προκλήσεις (Alotaibi et al., 2016).

- **Οργανωτικές προκλήσεις:** Ο νεποτισμός και οι διακρίσεις εμποδίζουν την εξέλιξη των γυναικών σε ηγετικούς ρόλους καθώς υπάρχει μεγάλη έλλειψη εμπιστοσύνης στις ηγετικές ικανότητες των γυναικών ενώ ταυτόχρονα το μονοπώλιο των ηγετικών θέσεων

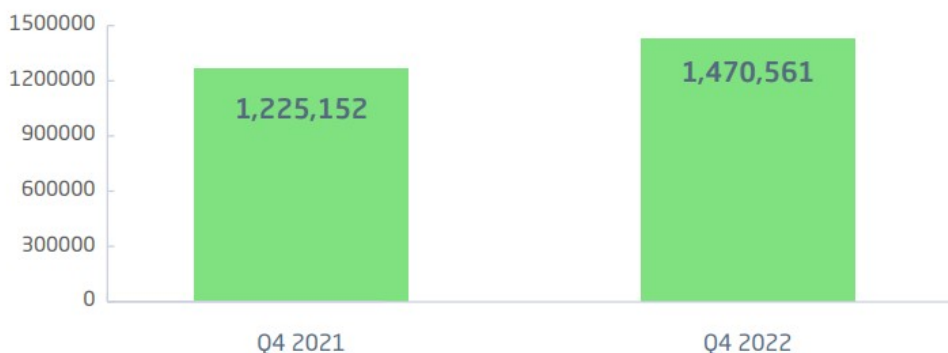
καθορίζεται από την αρχαιότητα και όχι από την ικανότητα. Η περιορισμένη πρόσβαση στην ανταλλαγή πληροφοριών και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και η έλλειψη ολοκληρωμένων πολιτικών κατάρτισης περιορίζει την ικανότητα για τις γυναίκες ηγέτες να εργάζονται αποτελεσματικά.

- Αποκλεισμός από τα επαγγελματικά δίκτυα: επικρατεί περιορισμένη επαγγελματική επικοινωνία με ανώτερους ηγέτες και προφανής αποκλεισμός από τα επαγγελματικά δίκτυα ευκαιριών λόγω ιεραρχικών δομών.
- Κοινωνικές προκλήσεις: Οι πολιτισμικές πεποιθήσεις και πρότυπα σχετικά με τις ηγετικές ικανότητες των γυναικών είναι σε μεγάλο βαθμό απαρχαιωμένες, αφού η αντίληψη της κοινωνίας για τις γυναίκες ως υποτελείς, επηρεασμένη από τον φυλετισμό και τους παραδοσιακούς ρόλους και τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα ελέγχουν την επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών και δυσχεραίνουν στην εξισορρόπηση των θρησκευτικών υποχρεώσεων με τις επαγγελματικές ευθύνες.
- Οικογενειακές προκλήσεις: Τα οικογενειακά καθήκοντα και οι ευθύνες συχνά έρχονται σε σύγκρουση με τις επαγγελματικές φιλοδοξίες. Η έμφυτη φύση των γυναικών, συμπεριλαμβανομένου του τοκετού και της άδειας μητρότητας, επηρεάζει τους ηγετικούς τους ρόλους. ενώ είναι έντονη η παρουσία της έλλειψης οικογενειακής υποστήριξης και συνεργασίας για την εξισορρόπηση επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων (Alotaibi et al., 2016).

2.4.2 Εμπόδια

Συνολικά, αναδεικνύονται τα πολύπλευρα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία, συμπεριλαμβανομένων των συστημικών προκαταλήψεων, των πολιτισμικών προτύπων και των οικογενειακών προσδοκιών, τα οποία συλλογικά εμποδίζουν την πρόοδό τους προς τις ηγετικές θέσεις. Οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτούν ολοκληρωμένες στρατηγικές σε οργανωτικό, κοινωνικό και οικογενειακό επίπεδο για την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών σε ηγετικούς ρόλους (Alotaibi et al., 2016). Με το πέρασμα του χρόνου όμως η ανάγκη ενδυνάμωσης και ενσωμάτωσης του γυναικείου φύλου στο ανθρώπινο δυναμικό θεωρείται επιτακτική και αυτό μπορεί να καθρεφτιστεί στο παρακάτω πίνακα ο οποίος αντικατοπτρίζει τον συνολικό αριθμό των απασχολούμενων γυναικών το τέταρτο τρίμηνο του 2022, ο οποίος ήταν 1.470.561, σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2021 που ανερχόταν σε 1.225.152 με βάση τα

στοιχεία που παρέχονται από τον Γενικό Οργανισμό Κοινωνικών Ασφαλίσεων και το Υπουργείο Ανθρώπινου Δυναμικού και Κοινωνικής Ανάπτυξης (Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης). Αναδεικνύεται ότι ο βαθμός προόδου είναι κατατλιγιστικός σε σύγκριση πάντα με τα Ανατολικά δεδομένα.

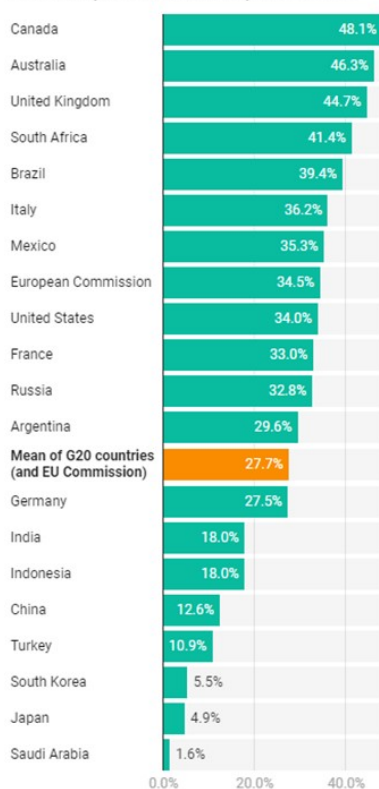
Εικόνα 8: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των απασχολούμενων γυναικών.

Πηγή: Saudi Women's Report 2022. Labor Force Survey (Fourth Quarter 2022) - General Authority for Statistics

2.4.3 Συμμετοχή στην πολιτική ζωή

Η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική ζωή της Σαουδικής Αραβίας έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές τα τελευταία χρόνια. Ιστορικά, η Σαουδική Αραβία ήταν γνωστή για τον αυστηρό πατριαρχικό πολιτισμό της, όπου οι γυναίκες είχαν περιορισμένα δικαιώματα και πρόσβαση στην πολιτική σφαίρα. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί ορισμένες θετικές εξελίξεις. Σε σύγκριση με το παρελθόν, η σημερινή Σαουδική Αραβία παρουσιάζει μια πιο ανοικτή και προοδευτική προσέγγιση έναντι της συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική ζωή, αλλά ακόμα υπάρχει ένας μακρύς δρόμος να διανυθεί προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης ισότητα.

Women in the senior civil service, G20 nations, 2019-20

Εικόνα 9: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην δημόσια, διοικητική και πολιτική ζωή.

Πηγή: GLOBAL GOVERNMENT FORUM- WOMEN LEADERS INDEX

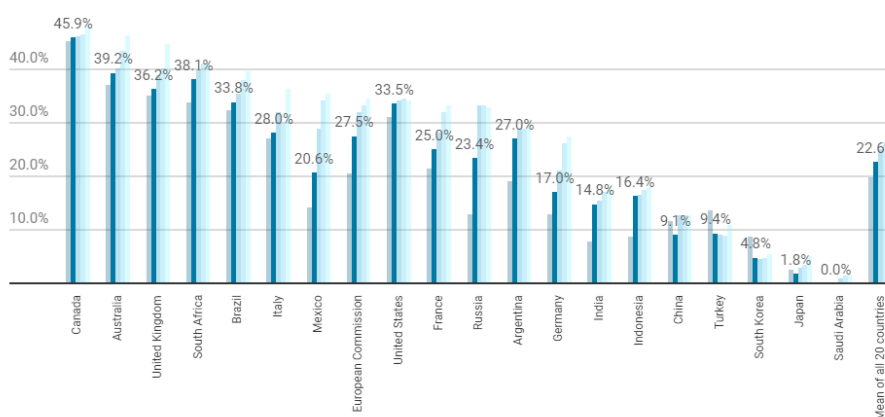
Στην παραπάνω κατάταξη της έρευνας που έλαβε χώρα το 2019-2020, η οποία καλύπτει τα κράτη της G20 παρουσιάζεται η εικόνα συμμετοχής των γυναικών στην δημοσία διοίκηση. Η Ομάδα των Είκοσι (G20) περιλαμβάνει 19 χώρες (Αργεντινή, Αυστραλία, Βραζιλία, Καναδάς, Κίνα, Γαλλία, Γερμανία, Ινδία, Ινδονησία, Ιταλία, Ιαπωνία, Δημοκρατία της Κορέας, Μεξικό, Ρωσία, Σαουδική Αραβία, Νότια Αφρική, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ηνωμένες Πολιτείες) και δύο περιφερειακούς φορείς: την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Αφρικανική Ένωση (από το 2023). Τα μέλη της G20 αντιπροσωπεύουν περίπου το 85% του παγκόσμιου ΑΕΠ, πάνω από το 75% του παγκόσμιου εμπορίου και περίπου τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού. Συμπερασματικά λοιπόν, ο Καναδάς έχει το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών μεταξύ των ηγετών της δημόσιας διοίκησης: το ποσοστό του είναι 48,1%. Οι υπόλοιπες πέντε πρώτες θέσεις είναι η Αυστραλία (46,3%), το Ηνωμένο Βασίλειο (44,7%), η Νότια Αφρική (41,4%) και η Βραζιλία (39,4%) αντίστοιχα. Στο άλλο άκρο του φάσματος, οι πέντε χώρες με το μικρότερο ποσοστό γυναικών σε ανώτερες θέσεις είναι η Κίνα (12,6%), η Τουρκία (10,9%), η Νότια Κορέα (5,5%), η Ιαπωνία (4,9%) και η Σαουδική Αραβία (1,6%). Εξετάζοντας τη γενικότερη εικόνα, η πρόοδος σημειώνεται σχεδόν σε όλους τους τομείς. Ο μέσος όρος της G20 είναι 1,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερος σε

σχέση με τον τελευταίο μας Δείκτη Γυναικών Ηγετών - που δημοσιεύθηκε το 2017 - και οκτώ μονάδες υψηλότερος από την πρώτη δημοσίευση του Δείκτη το 2013. Παρόλα αυτά, οι χώρες στο κάτω μέρος του καταλόγου συμπαρασύρουν τον μέσο όρο σημαντικά προς τα κάτω: με παραδειγματικό άξονα τις γυναίκες της Σαουδικής Αραβίας που αποτελούν μόνο το 1,6% των ανώτερων στελεχών διοίκησης.

Women in the senior civil service, G20, 2013-2020

Interactive graph; hover for values

2013-14 2014-15 2015-16 2016-17 2019-20

Εικόνα 10: Πίνακας με γραφική αναπαράσταση του ποσοστού των γυναικών που συμμετείχαν στην δημόσια, διοικητική και πολιτική ζωή.

Πηγή: GLOBAL GOVERNMENT FORUM- WOMEN LEADERS INDEX

2.5. Πρόσβαση στην υγεία

2.5.1 Ιατρική περίθαλψη

Η πρόσβαση στο κομμάτι της υγείας, και συγκεκριμένα στην υγειονομική περίθαλψη, καθώς και τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα και τη ψυχική υγεία των γυναικών στη Σαουδική Αραβία αποτελούν θέματα με προκλήσεις και περιορισμούς λόγω του παραδοσιακού και θρησκευτικού πλαισίου της χώρας. Στη Σαουδική Αραβία, η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη είναι πολύ συχνά εξαρτημένη από την άδεια ή την υποστήριξη του κηδεμόνα, ιδίως σε θέματα που αφορούν τη σεξουαλική υγεία και την αναπαραγωγή. Αυτό σημαίνει ότι η γυναίκα

μπορεί να χρειαστεί τη συγκατάθεση του ανδρός της ή του αρσενικού μέλους της οικογένειάς της προτού λάβει ιατρική περίθαλψη.

2.5.2 Αναπαραγωγικά και σεξουαλικά δικαιώματα

Όσον αφορά τα αναπαραγωγικά και σεξουαλικά δικαιώματα, η Σαουδική Αραβία εφαρμόζει μια σειρά αυστηρών νόμων και κανονισμών που περιορίζουν την ελευθερία των γυναικών σε αυτούς τους τομείς, αφού δεν υπάρχει ελευθερία επιλογής ως προς την σεξουαλικότητα, παρόλα αυτά έχει προωθηθεί ανά καιρούς η υποστήριξη στη ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα (Prokop, 2003). Για παράδειγμα, η χώρα αυτή απαγορεύει την αντισύλληψη και άλλες μορφές προφύλαξης, ενώ συγχρόνως η ενημέρωση σχετικά με τη σεξουαλική υγεία είναι περιορισμένη ενώ η αποδοχή της επιλογής της άμβλωσης ανύπαρκτη (Al Munajjed, 1997).

2.5.3 Ψυχική υγεία

Οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία έρχονται αντιμέτωπες με πολλούς εσωτερικούς δαίμονες και, κυρίως λόγω του περιορισμένου ρόλου που τους ανατίθεται στην κοινωνία και των απαιτήσεων του παραδοσιακού τρόπου ζωής. Η κοινωνική πίεση, η έλλειψη αυτονομίας και πρόσβασης σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας μπορεί να οδηγήσει σε ψυχολογικά προβλήματα, όπως κατάθλιψη και αμέριστο άγχος, με τις ίδιες να βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο και να υποφέρουν από αυτά τα προβλήματα συγκριτικά με τους άνδρες. Συνολικά, η πρόσβαση στην περίθαλψη και η ψυχική υγεία των γυναικών στη Σαουδική Αραβία αντιμετωπίζουν πολλούς περιορισμούς λόγω των παραδοσιακών και θρησκευτικών πεποιθήσεων και των νομικών κανονισμών της χώρας. Αυτό καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη διεθνούς πίεσης και την προώθηση της ευαισθητοποίησης για τα δικαιώματα των γυναικών και την ανάγκη βελτίωσης των συνθηκών υγείας και ψυχικής ευημερίας τους. (Karmi, 1996).

2.6 Έμφυλη βία

Η έμφυλη βία κατά των γυναικών αποτελεί ένα οικουμενικό πρόβλημα που επηρεάζει χιλιάδες γυναίκες κάθε χρόνο. Στη Σαουδική Αραβία παραμένει ένα σημαντικό κοινωνικό φαινόμενο, παρά τις προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις και βελτίωση της νομοθεσίας. Η παρούσα μελέτη διερευνά τη φύση και την έκταση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών στη Σαουδική Αραβία, με βάση τις αρχές του

συστήματος APA (American Psychological Association). Η Σαουδική Αραβία είναι μία χώρα με έντονα κοινωνικά και πολιτισμικά παραδοσιακά πρότυπα, τα οποία συχνά οδηγούν σε διακρίσεις και βία κατά των γυναικών. Παρά τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις που έχουν λάβει χώρα, η έμφυλη βία παραμένει ένα ευρέως διαδεδομένο πρόβλημα το οποίο στη Σαουδική Αραβία εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής και ψυχολογικής κακοποίησης, της σεξουαλικής παρενόχλησης και του εξαναγκασμού του γάμου. Οι γυναίκες είναι συχνά εκτεθειμένες σε

αυθαίρετη συμπεριφορά και εκφοβισμό από συγγενείς, συζύγους ή άλλα μέλη της κοινότητας. Η έμφυλη βία παραμένει ένα σοβαρό πρόβλημα, παρά τις προσπάθειες για τη μείωσή της μέσω νομοθετικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων των ισλαμικών κανόνων. Είναι απαραίτητο να ληφθούν περαιτέρω μέτρα για την προστασία των γυναικών και την προαγωγή της ισότητας των φύλων. Η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου οι γυναίκες να μπορούν να ζουν ελεύθερα και με αξιοπρέπεια (Karmi, 1996).

2.6.1 Ενδοοικογενειακή βία

Η ενδοοικογενειακή βία θεωρείται ζήτημα δημόσιας υγείας στη Σαουδική Αραβία καθώς και παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η βία χαρακτηρίζεται ως ο κυριότερος παράγοντας χρόνιας σωματικής και ψυχικής ζημίας στην υγεία. Οι πολιτισμικές προκαταλήψεις και φυλετικές διακρίσεις σε συνδυασμό με την έλλειψη ευαισθητοποίησης σχετικά με τις κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης οδηγούν στην ραγδαία αύξηση των θυμάτων σε ετήσια βάση. Μελετήθηκε λοιπόν ο επιπολασμός και οι παράγοντες κινδύνου σε γυναίκες που καταφεύγουν στα ιατρεία πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης της Εθνικής Φρουράς στη Δυτική Περιφέρεια της Σαουδικής Αραβίας. Στη διεξαγωγή αυτής της διατομεακής μελέτης υπό την επίβλεψη των πέντε Κέντρων Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας στην Τζέντα με αφετηρία τον Αύγουστο του 2017 και λήξη τον Φεβρουάριο του 2018, η μέθοδος δειγματοληψίας που τέθηκε σε εφαρμογή αποτελούνταν από 1845 συμμετέχοντες που κλήθηκαν να συμπληρώσουν μια αραβική έκδοση του ερωτηματολογίου NorVold Domestic Abuse Questionnaire (NORAQ). Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη χρήση του SPSS (Στατιστικό Πακέτο για τις Κοινωνικές Επιστήμες) έκδοση 24.0 και το αποτέλεσμα ήταν ότι το ποσοστό των γυναικών που έχουν υποστεί ενδοοικογενειακή βία ανέρχεται στο 33,24%, με

επικρατέστερη την ψυχολογική κακοποίηση (48,47%), ακολουθούμενη από τη σωματική κακοποίηση (34,77%) και τη σεξουαλική κακοποίηση (16,75%). Ένα μικρό ποσοστό που αγγίζει το (4,1%) υπέφερε και από τους τρεις τύπους κακοποίησης. Η κακοποίηση είναι ευρέως διαδεδομένη στη Σαουδική Αραβία και ο εκσυγχρονισμός οφείλει να υποστηρίξει την ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης και διαλογής για τη διευκόλυνση του έγκαιρου εντοπισμού των περιπτώσεων καθώς και την έναρξη προγραμμάτων ενδυνάμωσης για τις γυναίκες της Σαουδικής Αραβίας.

2.6.2 Δολοφονίες βάσει φύλου (Γυναικοκτονία)

Η βία που παρατηρείται όχι απλώς δεν περιορίζεται αλλά αντιθέτως εξελίσσεται και δυστυχώς παίρνει τη μορφή δολοφονίας. Ο αριθμός των γυναικοκτονιών στη Σαουδική Αραβία αποτελεί ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα που έχει προκαλέσει ανησυχία τόσο στην κοινωνία της χώρας όσο και σε διεθνές επίπεδο. Παρότι υπάρχει περιορισμένη δημόσια πληροφόρηση σχετικά με τον αριθμό των περιστατικών γυναικοκτονιών και απόκρυψη των γεγονότων, λόγω της έλλειψης διαφάνειας στο νομικό σύστημα της Σαουδικής Αραβίας, υπάρχουν αναφορές για πολλά περιστατικά τέτοιου είδους βίας. Οι λόγοι που οδηγούν σε αυτές τις ενέργειες μπορεί να είναι ποικίλοι, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών διαφορών, της κοινωνικής πίεσης, του φόβου για την τιμή της οικογένειας και άλλων παραγόντων. Η νομική αντιμετώπιση των γυναικοκτονιών είναι περίπλοκη και συχνά εξαρτάται από τον κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η νομική διαδικασία μπορεί να μην είναι επαρκώς αποτελεσματική στην εξασφάλιση δικαιοσύνης για τα θύματα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η ποινική διαδικασία μπορεί να είναι ανεπαρκής ή ανύπαρκτη (Al-Rasheed, M, 2013). Ορισμένα από τα περιστατικά αποτελούν είτε περιπτώσεις τιμωρίας, είτε εγκλήματα πάθους. Υπάρχουν περιπτώσεις, όπου γυναίκες έχουν δολοφονηθεί από μέλη της οικογένειάς τους ή ακόμα και από συζύγους εξαιτίας υποτιθέμενης παραβίασης της τιμής της οικογένειας, δηλαδή ότι έχουν παραβεί κοινωνικούς κανόνες ή παραδόσεις και άλλες περιπτώσεις, όπου γυναίκες έχουν δολοφονηθεί από συζύγους ή συγγενείς εξαιτίας ζήλιας ή ελέγχου. Αυτά τα περιστατικά αναδεικνύουν τη σοβαρότητα του προβλήματος της γυναικοκτονίας στη Σαουδική Αραβία και την ανάγκη για περαιτέρω μέτρα πρόληψης και προστασίας των γυναικών (Oxford Business Group, 2018).

Για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα στην χώρα, απαιτείται εκτεταμένη εκπαίδευση, προγράμματα πρόληψης, ευαισθητοποίηση και διεθνής πίεση

για τη βελτίωση του νομικού πλαισίου και των διαδικασιών που αφορούν την προστασία των γυναικών και τη δίκαιη δίκη των δραστών. Επίσης, είναι σημαντικό να υποστηριχθούν οι οργανώσεις που αγωνίζονται για τα δικαιώματα των γυναικών και παρέχουν υποστήριξη στα θύματα της έμφυλης βίας.

Ε. Περισσότερα δικαιώματα και ευκαιρίες για τις γυναίκες της Σαουδικής Αραβίας

Περισσότερες από 250 γυναίκες αποφοίτησαν από την εκπαίδευση για να ενταχθούν στις Σαουδαραβικές Ένοπλες Δυνάμεις, οι πρώτες που το τόλμησαν από τότε που η χώρα επέτρεψε τη στρατολόγηση για τους και συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του 2022. Ομοίως, περισσότερες από 30 γυναίκες έγιναν εξειδικευμένες χειριστές στο σιδηροδρομικό δίκτυο υψηλής ταχύτητας (The national news, 2022). Στις 14 Ιανουαρίου, η δικηγόρος Jood Al Harthi έγινε η πρώτη Σαουδάραβα που διορίστηκε ως υπεύθυνη πολιτικών υποθέσεων στο Εκτελεστικό Γραφείο του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη (Arab news, 2022). Η Σαουδική Αραβία φιλοξένησε επίσης το πρώτο διεθνές φιλικό τουρνουά ποδοσφαίρου γυναικών και η FIFA διόρισε την πρώτη γυναίκα διεθνή διαιτητή της χώρας (MIDDLE EAST MONITOR, 2022). Οι γυναίκες της Σαουδικής Αραβίας αποτελούν πλέον το 37% του εργατικού δυναμικού και η ισότητα των φύλων έχει προωθηθεί κυρίως στους νόμους που αφορούν την κυκλοφορία, τα ταξιδιωτικά έγγραφα, την αστική κατάσταση, την εργασία και την κοινωνική ασφάλιση για την ενίσχυση της θέσης της. Ωστόσο, παρά τις μεταρρυθμίσεις και τις ευκαιρίες ένταξης στην αγορά εργασίας, οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διάφορες μορφές διακρίσεων σε νομικό και κοινωνικό επίπεδο και η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας εξακολουθεί να στοχοποιεί και να καταστέλλει ακτιβίστριες και κινήματα για τα θεμελιώδη δικαιώματα που επανειλημμένα καταπατούνται (AMNESTY INTERNATIONAL, 2022).

ΜΕΡΟΣ Γ': ΚΟΙΝΟ

1. ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΛΥΤΡΩΤΙΚΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ

Σε αυτό το σημείο ενδείκνυται η αναφορά στον φεμινισμό ως κίνηση, ιδεολογία που αγωνίζεται για την ισότητα των φύλων και την εξάλειψη των διακρίσεων που βασίζονται σε αυτό. Στην πραγματικότητα, ο φεμινισμός προωθεί την ιδέα ότι οι γυναίκες πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα, ευκαιρίες και αξιοπρέπεια με τους άνδρες σε όλους τους τομείς της ζωής, συμπεριλαμβανομένου του πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού βίου. Ο φεμινισμός διεκδικεί την κατάργηση των φύλων ως διακριτικού παράγοντα στην κατανομή της εξουσίας, των πόρων και των ευκαιριών. Αναγνωρίζει τις διακρίσεις και τις ανισότητες που υφίστανται οι γυναίκες και εργάζεται για την αντιμετώπισή τους. Επιπλέον, ο φεμινισμός δεν επικεντρώνεται μόνο στα δικαιώματα των γυναικών, αλλά επίσης στην αναγνώριση και την αντιμετώπιση των τοξικών παραδόσεων, προκαταλήψεων και κοινωνικών δομών που επηρεάζουν και τους άνδρες. Στο επίκεντρο του φεμινισμού είναι η δημιουργία μιας πιο δίκαιης και ισότιμης κοινωνίας για όλους, ανεξαρτήτως φύλου. Οι φεμινιστικές κινήσεις εντοπίζονται σε διάφορα πλαίσια, όπως η προώθηση των γυναικών στην εκπαίδευση και την εργασία, η πάλη ενάντια στην σεξουαλική και την εξουσιαστική βία, η αντιμετώπιση των διακρίσεων στην απασχόληση και η διεκδίκηση ίσων δικαιωμάτων στη νομοθεσία και την πολιτική σφαίρα και στην προώθηση μιας πιο δίκαιης και ισότιμης κοινωνίας. Παρατηρούμε πως στις μουσουλμανικές χώρες τα φεμινιστικά κινήματα δεν μπόρεσαν να συμβαδίσουν με την πρόοδο που είχαν τα φεμινιστικά κινήματα στη Δύση. Οι λόγοι είναι ποικίλοι, τόσο ο έντονος χαρακτήρας της παράδοσης και της θρησκείας που εξακολουθεί να επικρατεί στον μουσουλμανικό χώρο όσο και οι συνεχείς εμπόλεμες και πολιτικές παρεμβάσεις της Δύσης με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί ένα κλίμα αμφισβήτησης σε οτιδήποτε δυτικό. Αυτή η δυτική νέο-ιμπεριαλιστική επέμβαση αντιμετωπίζεται από τον μουσουλμανικό κόσμο σαν μια άμεση απειλή στη θρησκεία και τους κανόνες της δημιουργώντας γόνιμο έδαφος για την διαμόρφωση ενός συνεχόμενα αυξανόμενων ριζοσπαστικών Ισλαμιστικών ομάδων (Mir-Hosseini, 2006). Η αντιμετώπιση αυτή του φεμινιστικού κινήματος και κατά επέκταση των φεμινιστικών ομάδων που έχουν συσταθεί με τα χρόνια οφείλεται στην νομική νομιμοποίηση της

παραβίασης των δικαιωμάτων των γυναικών και της θέσης τους στην κοινωνία χρησιμοποιώντας μια παρερμηνεία της Σαρίας. Στο σημείο αυτό πρέπει να διευκρινιστεί και να απομυθοποιηθεί μια άποψη σχετικά με το Ισλάμ που εξακολουθεί και κυριαρχεί στο μυαλό τόσο της γενικότερης κοινωνίας όσο και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Ακούμε πολύ συχνά να χρησιμοποιούνται φράσεις όπως « Το Ισλάμ είναι » ή « Το κοράνι λέει » ή « Σύμφωνα με τη Σαρία » αλλά τις περισσότερες φορές οι λέξεις και οι ιδέες που σχηματίζονται δεν ταυτίζονται πράγματι με αυτό που πρεσβεύει το Ισλάμ. Τα ιερά κείμενα και κατά συνέπεια οι νόμοι που προκύπτουν και βασίζονται σε αυτά έγκεινται στον άνθρωπο και στην ερμηνεία που θα τους προσδώσει. Έτσι λοιπόν, όσοι μιλάνε για το Ισλάμ και τι πρεσβεύει αντιμετωπίζοντας το από θρησκευτική σκοπιά δυστυχώς δεν γνωρίζουν ή απλώς δεν μπορούν να ξεχωρίσουν την διαφορά που υφίσταται ανάμεσα στη **πίστη** και τις αξίες που εκείνη πρεσβεύει και στη **οργανωμένη θρησκεία** που περιλαμβάνει ανθρώπινα δημιουργήματα όπως θεσμούς, νόμους και πρακτικές. Η μη διάκρισή τους όμως αναπόφευκτα έχει ως αποτέλεσμα τη συστηματική χρήση μιας αρκετά διαδεδομένης πολεμικής και ρητορικής πολιτικής που είτε θεοποιεί την θρησκεία παραβλέποντας τις φρικαλεότητες που διεξάγονται στο όνομά της, είτε την καταδικάζει ταυτίζοντας την με αυτές (Mir-Hosseini, 2006). Η διάκριση αυτή ανάμεσα στη πίστη και στην οργανωμένη θρησκεία μπορεί αλλιώς να αποδοθεί με τους όρους « Σαρία » και « Φικχ ». Η λέξη “Σαρία” κυριολεκτικά σημαίνει “ το μονοπάτι ή ο δρόμος που οδηγεί στη πηγή νερού” και αποτελεί την θέληση του θεού όπως αποκαλύφθηκε στον προφήτη Μωάμεθ (Muhammed) καθορίζοντας στην σημερινή εποχή τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι Μουσουλμάνοι. Αντίθετα, η λέξη Φικχ (Αγγλικά: *fiqh*, Αραβικά: ^{فقه}) κυριολεκτικά σημαίνει « κατανόηση ή γνώση » αλλά πλέον χρησιμοποιείται με την έννοια της “Ισλαμικής Νομολογίας”. Φικχ είναι διαδικασία της προσπάθειας του ανθρώπου να κατανοήσει τη Σαρία καθώς και η διαδικασία που ακολουθείται από τους μουσουλμάνους νομικούς (Αγγλικά: *fuqaha*, Αραβικά: ^{فقهاء}) για την εξαγωγή νομικών αποφάσεων (Αγγλικά: *ahkam*, Αραβικά: ^{أحكام}), έχοντας φυσικά πάντοτε το Ισλάμ ως ιερή πηγή. (musawah, 2016). Η Σαρία λοιπόν, είναι ιερή, παγκόσμια, και αιώνια ενώ η Φικχ είναι ανθρώπινο προϊόν και ως τέτοιο υπόκειται συνεχώς σε αλλαγές. Τα νομικά κείμενα Φικχ επικαλούνται συνήθως από Μουσουλμάνους ως « θεϊκός νόμος » προκειμένου να εμποδίζει οποιαδήποτε προσπάθεια επιδίωξης της ισότητας και της νομικής δικαιοσύνης μεταξύ των δύο φύλων. Αυτή η πατριαρχική ιδεολογία που οδηγεί σε καμία καθολική απαξίωση και εκμετάλλευση των γυναικών έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τις πραγματικές αξίες και

ιδανικά που πρεσβεύει η μουσουλμανική θρησκεία. Η μόνη λύση στο ζήτημα των γυναικών είναι η εκδημοκρατικοποίηση και ο εκμοντερνισμός της νομικής οπτικής απ' όπου προκύπτουν οι ισλαμικοί νόμοι. Μόνο τότε υπάρχει ελπίδα για την εξίσωση των δικαιωμάτων των δύο φύλων. (Mir-Hosseini, 2006)

Στα πλαίσια της έρευνας σχετικά με την θέση των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες καθώς και την επιβίωση του φεμινιστικού κινήματος στις χώρες αυτές όπου η παράδοση και οι θρησκευτικοί κανόνες διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο στη ζωή των γυναικών, συναντήσαμε το δοκίμιο της ανθρωπολόγου Lila Abu-Lughod. Το δοκίμιο αυτό με τίτλο « Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others » πραγματεύεται ζητήματα όπως ο « πολιτισμικός σχετικισμός » καθώς και η λυτρωτική ρητορική της Δύσης, παρουσιάζοντας μια ενδιαφέρουσα οπτική πάνω στον τρόπο με το οποίο αντιλαμβανόμαστε την θέση των γυναικών σε αυτές τις χώρες. Χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την γαλλική αποικιοκρατία μέχρι από το πρόσφατο παρελθόν, παρουσιάζει τον τρόπο που η δύση πολλές φορές αυτοπαρουσιάζεται ως ο σωτήρας των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες. Για τις γυναίκες στις δυτικές κοινωνίες, η μπούργκα αποτελεί το μεγαλύτερο σύμβολο καταπίεσης των γυναικών στις μουσουλμανικές χώρες. Πέρα από αυτό όμως το γυναικείο φύλο αντιμετωπιζόταν, τουλάχιστον από τον προηγούμενο αιώνα και έπειτα όταν το φεμινιστικό κίνημα των Σουφραζέτων ταρακούνησε τον δυτικό κόσμο, με υποτίμηση και οίκτο. Οι Μεγάλες δυνάμεις των δυτικών κρατών παρουσιάζονταν ως απομηχανής θεοί που σώζουν τις γυναίκες της δύσης από τους δυνάστες τους. Σύγχρονο παράδειγμα αποτελεί ο πρώην αμερικανός πρόεδρος George Bush και η γυναίκα του που συμπονούσαν τις «καλυμμένες γυναίκες» (women of cover) και εξέφραζαν την χαρά τους όταν επιτέλους τις απελευθέρωσαν από τους Ταλιμπάν. Η ρίζα του προβλήματος βρίσκεται σε αυτή ακριβώς την αυτοπροβολή της Δύσης ως σωτήρας των αδύναμων και καταπιεσμένων μουσουλμάνων γυναικών χωρίς όμως να αντιλαμβάνεται πως για σώσεις κάποιον πρέπει να υπάρχει κάτι απ' όπου τον σώξεις. Η παρουσίαση των γυναικών ως αδύναμες να σώσουν τον εαυτό τους καλλιεργεί την αίσθηση ανωτερότητας, του κοινωνικού χρέους και σχεδόν της αλαζονείας που κυριαρχεί στη δυτική αντίληψη. Και φυσικά στο όνομα του κηρυγμένου «εχθρού» απ' όπου σώζονται οι γυναίκες διαπράττονται τα μεγαλύτερα εγκλήματα, όπου όλα δικαιολογούνται αφού ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. Σε πολλές από αυτές τις χώρες όπως είναι το Αφγανιστάν και η Σαουδική Αραβία πράγματι οι συνθήκες ζωής των γυναικών διαφέρουν αρκετά από των

γυναικών της Δύσης και στη περίπτωση του Αφγανιστάν οι συνθήκες αυτές είναι μάλλον απάνθρωπες. Η λύση φυσικά δεν είναι να μην βοηθάμε ή να μην επεμβαίνουμε σε μια κατάσταση όταν άνθρωποι βλάπτονται και δικαιώματα καταπατούνται αλλά να σταματήσει αυτή η λυτρωτική ρητορική που διαλαλείται δημιουργώντας στερεότυπα και υποθέσεις. Ίσως η λύση έγκειται στην κατανόηση του διαφορετικού, αναγνωρίζοντας πως όλοι είμαστε μέρος μιας παγκόσμιας κουλτούρας που συνθέτεται από διαφορετικά μέρη της ιστορίας και τα στοιχεία που μας διαφοροποιούν στην ουσία είναι αναπαραστάσεις διαφορετικών συγκυριών ή διαφορετικά δομημένων επιθυμιών. Πρέπει ίσως να αποδεχτούμε πως οι γυναίκες σε αυτές τις χώρες έχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με την ενδυμασία, με την δικαιοσύνη, την προσωπική πρόοδο και τον σκοπό της ζωής. Το ότι διαφέρει δεν σημαίνει ότι αξίζει λιγότερο. (Lila Abu-Lughod, 2002)

2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάγκη στήριξης και παροχής βοήθειας σε μουσουλμάνες γυναίκες εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι οι μουσουλμάνες γυναίκες δεν είναι ομοιογενής ομάδα και οι ανάγκες τους μπορεί να διαφέρουν σε διάφορα επίπεδα, όπως η κοινωνική τους θέση, η οικονομική τους κατάσταση, η πολιτισμική τους παράδοση και η πολιτική κατάσταση της χώρας στην οποία ζουν. Ορισμένες μουσουλμάνες γυναίκες ίσως χρειάζονται βοήθεια και υποστήριξη, ειδικά όταν αντιμετωπίζουν διακρίσεις, κοινωνικό αποκλεισμό ή βία. Ωστόσο, σε πολλές περιοχές, η πρόσβαση των γυναικών σε εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη, και εργασιακές ευκαιρίες είναι περιορισμένη λόγω παραδοσιακών προκαταλήψεων και πολιτισμικών πρακτικών. Σχετικά με τη « ζώνη ασφαλείας » που μπορεί να αισθάνονται κάποια θύματα ανήμπορα να αντισταθούν, είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι αυτό μπορεί να είναι διαφορετικό από μια γυναίκα σε μια άλλη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η ζώνη ασφαλείας μπορεί να προσφέρει προστασία και ασφάλεια σε μια γυναίκα που αντιμετωπίζει κίνδυνο ή βία. Σε άλλες περιπτώσεις, όμως, μπορεί να είναι συνώνυμο με κοινωνικό απομονωτισμό και περιορισμό των ελευθεριών της γυναίκας. Είναι χρέος μας να διασφαλίσουμε ότι οι γυναίκες έχουν την ελευθερία και την υποστήριξη που χρειάζονται για να λάβουν τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις για τον εαυτό τους και τις οικογένειές τους. Είναι χρέος μας επίσης να αντιληφθούμε την πραγματικότητα κοιτώντας έξω από το μικροσκόπιο. Η

βάση όλης της δυτικής οπτικής είναι η πρόοδος, η εξέλιξη και η κατανόηση του διαφορετικού. Παρόλο που οι σημερινές κοινωνίες, ειδικότερα οι δυτικές είναι κατά βάση πολυπολιτισμικές, φαίνεται να δυσκολευόμαστε να αντιληφθούμε και κυρίως να σεβαστούμε μια διαφορετική οπτική. Φαίνεται πως η σημερινή γενιά γυναικών έχει εντρυφήσει τόσο πολύ στην χειραφέτηση και την ελευθερία του γυναικείου φύλου που συγχρόνως έχει ξεχάσει τον παράγοντα της προσωπικής βούλησης. Αναντίρρητα ζούμε διαφορετικές ζωές από τις γυναίκες στην Σαουδική Αραβία και στο Αφγανιστάν και είναι καθήκον μας ως άνθρωποι και ως γυναίκες να πρεσβεύουμε και να επιθυμούμε το καλύτερο δυνατό για γυναικείο φύλο καταδικάζοντας συμπεριφορές που παραβιάζουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Ωστόσο μερικές φορές υπάρχει δυσκολία στο να αντιληφθούμε πως η ελευθερία μας σταματάει εκεί που αρχίζει η ελευθερία των άλλων. Οι μουσουλμάνες γυναίκες αυτών των χωρών -και όχι μόνο- έχουν διαφορετικά βιώματα, διαφορετική θρησκεία και κυρίως διαφορετική κουλτούρα από εμάς. Σκοπός μας είναι να σεβαστούμε τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσά μας, να προσπαθούμε να τις κατανοήσουμε χωρίς απαραίτητα να τις ασπαζόμαστε και συνεπώς να αντιληφθούμε πως αυτές οι γυναίκες δεν χρειάζονται να αντιμετωπίζονται με λύπηση, περιφρόνηση ή απάθεια για τις επιλογές τους όπως το να ντύνονται όπως θέλουν, να ακολουθούν και να ασπάζονται τη θρησκεία και τις ρίζες τους. Φυσικά, ο σεβασμός αυτός υφίσταται μόνο όταν μιλάμε για προσωπικές και ελεύθερες γυναίκες με δική τους βούληση. Όταν οι επιλογές τους είναι αποτέλεσμα πατριαρχικών πρακτικών, βίαιων και δυναστικών πολιτικών που αντί να προασπίζουν το δικαίωμα της ελευθερίας επιδιώκουν την πλήρη καταπάτησή του, η επέμβαση μας, απ' όπου και αν γεννηθήκαμε, οποιαδήποτε θρησκεία και ιδεολογία ασπαζόμαστε δεν είναι απλώς αναγκαία αλλά επιτακτική.

Η θέση των γυναικών στη Σαουδική Αραβία έχει υποστεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις τα τελευταία χρόνια, ωστόσο η πρόοδος εξακολουθεί να είναι σταδιακή και περιορισμένη σε ορισμένους τομείς. Ενώ ορισμένες αλλαγές έχουν προκαλέσει θετικότερη αντιμετώπιση των γυναικών στην κοινωνία, υπάρχουν ακόμα πολλοί παράγοντες που εμποδίζουν την πλήρη ισότητα των φύλων και την ενσωμάτωση των γυναικών στην ολική ταυτότητα της κοινωνίας. Μεταξύ των θετικών αλλαγών που έχουν συμβεί περιλαμβάνονται η μερική αναγνώριση των δικαιωμάτων των γυναικών στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας, της εργασίας και της πολιτικής συμμετοχής. Ο αριθμός των γυναικών που παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα και ασκούν επαγγέλματα έχει αυξηθεί σημαντικά. Έχουν σημειωθεί μεταρρυθμίσεις στο νομικό

σύστημα καθώς έχουν επιβληθεί νέοι νόμοι που έχουν ως στόχο να ενισχύσουν τα δικαιώματα των γυναικών, όπως η αναγνώριση του δικαιώματος τους να οδηγούν αυτοκίνητα και η άδεια σε γυναίκες να ιδρύουν επιχειρήσεις, χωρίς την ανάγκη κηδεμονίας ανδρός. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη πολλά εμπόδια και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία. Πολλές γυναίκες εξακολουθούν να υφίστανται περιορισμούς στην αυτονομία τους και κοινωνικές πιέσεις, όπως η ανάγκη για τη συγκατάθεση ενός ανδρός για να ταξιδέψουν ή να πραγματοποιήσουν ορισμένες επαγγελματικές ή ιατρικές διαδρομές. Η παραδοσιακή κοινωνική πίεση για τη συμμόρφωση προς πατριαρχικούς ρόλους και προσδοκίες εξακολουθεί να επιβάλλεται σε πολλές περιπτώσεις. Συνολικά, παρά την ύπαρξη προόδου, η θέση των γυναικών στη Σαουδική Αραβία εξακολουθεί να αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις και περιορισμούς, και η πορεία προς την πλήρη ισότητα εξακολουθεί να είναι μακρά και συνεχής.

Όσον αφορά το Αφγανιστάν, γίνεται εύλογα και εύκολα αντιληπτό πως οι γυναίκες και τα κορίτσια αυτής της χώρας ζουν σε απάνθρωπες συνθήκες και διοικούνται από ένα απόλυτα πατριαρχικό καθεστώς που έχει αποδείξει πολλές φορές πως η παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών, η πλήρης υποτίμηση και η εξαθλίωση του γυναικείου φύλου και τέλος ο αποκλεισμός τους στο σπίτι, αποτελεί αυτοσκοπός. Οι Ταλιμπάν είναι πλέον ξεκάθαρο πως αντιμετωπίζουν τις γυναίκες ως μηχανές αναπαραγωγής, σεξουαλικής απόλαυσης και ως αποδιοπομπαίους τράγους πάνω στους οποίους θα εξαντλήσουν όλη την απάνθρωπη και μισογυνιστική νοοτροπία τους. Η φράση της δημοσιογράφου Αντλά, « Θάνατος σε αργή κίνηση » με την οποία ξεκίνησε και το μέρος της εργασίας που αναφέρεται στο Αφγανιστάν, συνοψίζει τέλεια την σύγχρονη πραγματικότητα για τις γυναίκες εκεί. Από την κατάληψη των Ταλιμπάν μέχρι και σήμερα οι γυναίκες και τα κορίτσια δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία, στην ιατρική περίθαλψη, στερούνται τα θεμελιώδη δικαιώματα της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας, της ελεύθερης βούλησης και κρίσης και κυρίως της σωματικής ακεραιότητας τους. Αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα και όχι ως άνθρωποι. Οι γυναίκες αυτής της χώρας πριν βρεθούν στο έλεος των πολεμικών συρράξεων και των πολιτικών συγκυριών είχαν καταφέρει να σπάσουν τα στερεότυπα, να διεκδικήσουν, να εξασφαλίσουν και να διαμορφώσουν μια νέα πραγματικότητα. Μια πραγματικότητα όπου το γυναικείο φύλο υπολογίζεται, διεκδικεί και συμμετέχει, υπηρετώντας συγχρόνως την θρησκεία του και με σεβασμό για την κουλτούρα και τις ρίζες του. Η κατάσταση των γυναικών και η παραβίαση των δικαιωμάτων τους θα εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και όταν οι Ταλιμπάν εγκαταλείψουν

την περιοχή. Έως τότε τα πράγματα δεν φαντάζουν ελπιδοφόρα, με την κατάσταση αντί να βελτιώνεται να χειροτερεύει μέρα με τη μέρα.

3. ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΔΥΟ ΧΩΡΕΣ

Τόσο η Σαουδική Αραβία όσο και το Αφγανιστάν είναι χώρες με έντονες ισλαμικές παραδόσεις και πολιτιστικές αξίες οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά τη θέση και τα δικαιώματα των γυναικών. Ωστόσο, υπάρχουν και ορισμένες διαφορές και ομοιότητες μεταξύ των δύο χωρών. Αναφορικά με τις διαφορές διαπιστώνεται από τη νομοθεσία ότι η Σαουδική Αραβία εφαρμόζει ένα αυστηρό ισλαμικό νομικό σύστημα βάσει του Ισλάμ, το οποίο επιβάλλει πολλούς περιορισμούς στις γυναίκες, ενώ το Αφγανιστάν είναι ένα ασταθές κράτος με διαφορετικά νομικά συστήματα σε διάφορες περιοχές, τα οποία ποικίλλουν ανάλογα με το εκάστοτε καθεστώς ή τον έλεγχο των τοπικών αρχών. Η Σαουδική Αραβία έχει κατά κανόνα περιορισμένη πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση, ενώ το Αφγανιστάν αντιμετωπίζει προβλήματα με την παροχή εκπαίδευσης γενικά, ειδικά σε περιοχές που ελέγχονται από τους Ταλιμπάν. Όσον αφορά την κοινωνική ζωή, παρά τους περιορισμούς, οι γυναίκες στη Σαουδική Αραβία έχουν σχετικά περισσότερη αυτονομία και πρόσβαση σε ορισμένες δραστηριότητες από ότι στο Αφγανιστάν, όπου η κοινωνία είναι πιο συντηρητική και οι περιορισμοί πιο αυστηροί. Αντιπαροβολικά με τις ομοιότητες στις κοινωνικές προσδοκίες και στις δύο χώρες, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν πίεση να συμμορφώνονται με παραδοσιακούς ρόλους φύλου και να ακολουθούν τις προδιαγραφές της ισλαμικής νομοθεσίας. Και οι δύο χώρες έχουν αντιμετωπίσει διεθνείς κριτικές για την κατάσταση των γυναικών και την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση, η ανάγκη άδειας του ανδρός για δραστηριότητες και η κατάχρηση της νομικής συστοιχίας για την καταπίεση των δικαιωμάτων των γυναικών. Επίσης και στις δύο χώρες, η κατάσταση της θέσης της γυναίκας επηρεάζεται από την πολιτική συγκυρία, τις συγκρούσεις και την παρουσία ακραίων ομάδων, όπως οι Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν ή οι αυταρχικοί κανονισμοί στη Σαουδική Αραβία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Abu-Lughod, L. (2002). Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others. *American Anthropologist*, 104(3), 783–790. JSTOR. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/3567256>

Afghanistan Gender in Humanitarian Action (GiHA) Working Group (2023). Afghanistan Rapid Gender Analysis. reliefweb, σελ. 31. Ανακτήθηκε από: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-rapid-gender-analysis-november-2023>

Al-Munajjed, M. (2009). Women in Saudi Arabia Today. Rowman & Littlefield Publishers. Ανακτήθηκε από: https://books.google.gr/books/about/Women_in_Saudi_Arabia_Today.html?id=WyZ9DAAAQBAJ&redir_esc=y

Alotaibi, A., Al-Ganmi, A., Gholizadeh, L., & Perry, L. (2016). Diabetes knowledge of nurses in different countries: An integrative review. *Nurse education today*, 39, 32–49. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.01.017>

Al-Rasheed, M. (2013). A History of Saudi Arabia. Cambridge University Press. Ανακτήθηκε από: https://assets.cambridge.org/97805216/43351/frontmatter/9780521643351_frontmatter.pdf

Altorki, S. (1986). *Women in Saudi Arabia: Ideology and Behavior Among the Elite*. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.7312/alto94660>

Amnesty International (2022). DEATH IN SLOW MOTION WOMEN AND GIRLS UNDER TALIBAN RULE. Amnesty International UK, σελ. 4, 6-7, 35, 41-43, 50, 59, 63. Ανακτήθηκε από: <https://www.amnesty.org.uk/resources/death-slow-motion-women-and-girls-under-taliban-report-2022>

AMNESTY INTERNATIONAL, (2022) “Saudi Arabia codifies male guardianship and gender discrimination” Ανακτήθηκε από: <https://perma.cc/6VEW-EV27>

ARAB NEWS, (2022) “Dozens of women qualify to drive Haramain Express Train in Saudi Arabia” Ανακτήθηκε από: <https://perma.cc/8S68-23V9>

Berger, I. (2014). African Women’s Movements in the Twentieth Century: A Hidden History. *African Studies Review*, 57(3), 1–19. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/26410068>

Bigio, Jamille, and Rachel Vogelstein(2016). *How Women's Participation in Conflict Prevention and Resolution Advances U.S. Interests*. New York: Council on Foreign Relations, 3-16.Ανακτήθηκε από: <https://genderandsecurity.org/projects-resources/research/case-womens-participation-security>

Bigio, Jamille, and Rachel Vogelstein. 2016. *How Women's Participation in Conflict Prevention and Resolution Advances U.S. Interests*. New York: Council on Foreign Relations, 3-16.Ανακτήθηκε από: <https://genderandsecurity.org/projects-resources/research/case-womens-participation-security>

Bodman H., Herbert L. (1998). Women in Muslim societies: Diversity within unity,Lynne Rienner Press London. Ανακτήθηκε από: https://www.rienner.com/title/Women_in_Muslim_Societies_Diversity_Within_Unity

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023). Soviet invasion of Afghanistan. Encyclopedia Britannica. Ανακτήθηκε από:<https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan>

Cho, H., & Wilke, D. J. (2010). Gender differences in the nature of the intimate partner violence and effects of perpetrator arrest on revictimization. *Journal of Family Violence*, 25(4), 393–400. Ανακτήθηκε από:<https://doi.org/10.1007/s10896-009-9300-1>

Davidson, M. & Butchko, Michael & Robbins, Krista & Sherd, Lindsey & Gervais, Sarah. (2016). The Mediating Role of Perceived Safety on Street Harassment and Anxiety. *Psychology of Violence*. 6. 10.1037/a0039970. Ανακτήθηκε από:https://www.researchgate.net/publication/290221271_The_Mediating_Role_of_Percieved_Safety_on_Street_Harassment_and_Anxiety

Deeb, L., & Harb, M. (2012). Leisure and the moral imagination: Gender, aesthetics, and the future of the Saudi nation. Stanford University Press. Ανακτήθηκε από: <https://www.anthroencyclopedia.com/printpdf/482>

Doumato, Eleanor Abdella. "Saudi Arabia." Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance, eds. Sanja Kelly and Julia Breslin. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2010. Ανακτήθηκε από: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Saudi%20Arabia.pdf

European Institute for Gender Equality (EIGE). Καταναγκαστικός γάμος. Ανακτήθηκε από: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1171?language_content_entity=el

Ezadi, Z., Mohammadi, N., Sarwari, R., & Jafari, S. M. (2021). Afghan women and access to health care in the past 25 years. *EClinicalMedicine*, 43, 101235, National Library of Medicine <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2021.101235> . Ανακτήθηκε από: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34917910/>

Gabija Leclerc and Rosamund Shreeves (2023). Women's rights in Afghanistan. An ongoing battle. European Parliamentary Research Service (EPRS), σελ. 2, 5-7. Ανακτήθηκε από: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747084/EPRS_BRI\(2023\)747084_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747084/EPRS_BRI(2023)747084_EN.pdf)

GLOBAL GOVERNMENT FORUM- WOMEN LEADERS INDEX 2019-2020. Ανακτήθηκε από: <https://womenleadersindex.com/report-2019-20/>

Hicks, D. A. (2002). Gender, Discrimination, and Capability: Insights from Amartya Sen. *The Journal of Religious Ethics*, 30(1), 137–154. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/40017929>

Hinds, R. (2013). Violence against Women and Girls in Afghanistan, GSDRC Helpdesk Research Report. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham. Ανακτήθηκε από: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a01ed915d622c0004ed/hdq900.pdf>

Human Rights Council (2023). Situation of women and girls in Afghanistan. A/HRC/53/21. United Nations, . Ανακτήθηκε από: <https://undocs.org/A/HRC/53/21>

Human Rights Watch (2021, May). “I Would Like Four Kids—If We Stay Alive” Women’s Access to Health Care in Afghanistan, σελ. 26-27, 35-39,47 Ανακτήθηκε από:<https://www.hrw.org/report/2021/05/06/i-would-four-kids-if-we-stay-alive/womens-access-health-care-afghanistan>

Human Rights Watch (2022) “What are the rights of women in Saudi Arabia 2023”. Ανακτήθηκε από:<https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/saudi-arabia>

ICJ, Amnesty International (2023). THE TALIBAN’S WAR ON WOMEN. The crime against humanity of gender persecution in Afghanistan. Amnesty International UK, σελ. 10-18, 22-23 55-56. Ανακτήθηκε από:<https://www.amnesty.org.uk/resources/amnesty-international-and-icj-report-afghanistan-2023>

MIDDLE EAST MONITOR (2022) “Saudi Arabia hosts first international women's football tournament” Ανακτήθηκε από: <https://perma.cc/4FWS-FBNL>

Mills, Albert. (2009). 2009: Helms Mills, J., and Mills, A. J. ‘Critical Sensemaking and Workplace Inequities.’ In M. Ozbilgin (Ed.) Equality, Diversity and Inclusion at Work: A Research Companion, pp.171-178. Cheltenham: Edward Elgar Press.. Ανακτήθηκε από:https://www.researchgate.net/publication/270572342_2009_Helms_Mills_J_and_Mills_A_J_Critical_Sensemaking_and_Workplace_Inequities'_In_M_Ozbilgin_Ed_Equality_Diversity_and_Inclusion_at_Work_A_Research_Companion_pp171-178_Cheltenham_Edward_Elgar_Press

Ministry of Education, 2021. Ανακτήθηκε από: https://www.stats.gov.sa/sites/default/files/Saudi_Women%27s_Report_2022_EN.pdf

Mir-Hosseini, Z. (2006). Muslim Women’s Quest for Equality: Between Islamic Law and Feminism. *Critical Inquiry*, 32(4), 629–645. <https://doi.org/10.1086/508085> . Jstor, σελ.629-633. Ανακτήθηκε από: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/508085>

musawah (2016). SHARI'AH, FIQH, AND STATE LAWS. CLARIFYING THE TERMS. Ανακτήθηκε από:

https://arabstates.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Arab%20States/Attachments/2017/Musawah%20Paper%20Issue%201Eng_FA_2016Dec16%201%20upd.pdf

National Geographic Kids. Afghanistan. Ανακτήθηκε από: <https://kids.nationalgeographic.com/geography/countries/article/afghanistan>

Neyazi, A., Padhi, B. K., Mohammadi, A. Q., Ahmadi, M., Erfan, A., Bashiri, B., Neyazi, M., Ishaqzada, M., Noormohammadi, M., & Griffiths, M. D. (2023). Depression, anxiety and quality of life of Afghan women living in urban areas under the Taliban government: a cross-sectional study. *BMJ open*, 13(8), e071939. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-071939>

Nielsen J. (2004). Muslims in Western Europe, Edinburgh University Press, Edingburgh. Ανακτήθηκε από: <https://edinburghuniversitypress.com/book-muslims-in-western-europe.html>

Oxford Business Group. (2018). The Report: Saudi Arabia 2018. Oxford Business Group. Ανακτήθηκε από: <https://oxfordbusinessgroup.com/reports/saudi-arabia/2018-report>

Panagodage Perera, N. K., Joseph, C., Kemp, J. L., & Finch, C. F. (2018). Epidemiology of Injuries in Women Playing Competitive Team Bat-or-Stick Sports: A Systematic Review and a Meta-Analysis. *Sports medicine (Auckland, N.Z.)*, 48(3), 617–640. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1007/s40279-017-0815-y>

Povey, T., & Rostami-Povey, E. (2016). *Women, power and politics in 21st century Iran*. London, England ; New York, New York: Routledge., Ανακτήθηκε από: <https://libcat.simmons.edu/Record/EBC4414703>

Rezai-Rashti, G. M., & Moghadam, V. M. (2011). Women and higher education in Iran: What are the implications for employment and the “marriage market”? *International Review of Education / Internationale Zeitschrift Für Erziehungswissenschaft / Revue Internationale de l'Education*, 57(3/4), 419–441. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/41480124>

Rivas, C., Ramsay, J., Sadowski, L., Davidson, L. L., Dunne, D., Eldridge, S., Hegarty, K., Taft, A., & Feder, G. (2015). Advocacy interventions to reduce or eliminate violence and promote the physical and psychosocial well-being of women who experience intimate partner abuse. *The Cochrane database of systematic reviews*, 2015(12), CD005043. Ανακτήθηκε από: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD005043.pub3>

ROALD, A. S. (1999). NOTIONS OF “MALE” AND “FEMALE” AMONG CONTEMPORARY MUSLIMS: WITH SPECIAL REFERENCE TO ISLAMISTS. *Islamic Studies*, 38(3), 367–401. Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/20837049>

Saudi Women's Report 2022. Ανακτήθηκε από: https://www.stats.gov.sa/sites/default/files/Saudi_Women%27s_Report_2022_EN.pdf

THE NATIONAL NEWS, (2022) “Saudi women take up more high-profile diplomatic positions”. Ανακτήθηκε από: <https://perma.cc/83GP-26SY>

UN WOMEN (2023). Women in Afghanistan: From almost everywhere to almost nowhere. Ανακτήθηκε από: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/feature-story/2023/08/women-in-afghanistan-from-almost-everywhere-to-almost-nowhere>

UN Women Afghanistan (2016). Ending violence against women and girls in Afghanistan. UN Women Asia and the Pacific. Ανακτήθηκε από: <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2016/07/ending-violence-against-women-and-girls-in-afghanistan#view>

UN Women, International for Migration (IOM), United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA) (2023). Situation of Afghan women – Summary report of country-wide women’s consultations, σελ 2-3. Ανακτήθηκε από: asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/2023-06/af-Consultation-report-UNWomenIOMUNAMA-130623.pdf

UNDP AFGHANISTAN COUNTRY OFFICE (2021). AFGHANISTAN Socio-Economic Outlook 2021-2022. AVERTING A BASIC NEEDS CRISIS. reliefweb, σελ. 1 Ανακτήθηκε από: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/afghanistan-socio-economic-outlook-2021-2022-averting-basic-needs-crisis?>

[gad_source=1&gclid=CjwKCAiAibeuBhAAEiwAiXBoJNUs9rMO_R6rO3HNNH1iFbYyhYtncg9vZxZ7ULow8UPBmf9XOpYpo1BoCo0cQAvD_BwE](https://www.britannica.com/place/Afghanistan)

Weinbaum, M. G. , Petrov, . Victor P. , Ali, . Mohammad , Dupree, . Nancy Hatch , Dupree, . Louis and Allchin, . Frank Raymond (2024). Afghanistan. Encyclopedia Britannica. Ανακτήθηκε από :<https://www.britannica.com/place/Afghanistan>

ΠΗΓΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Glosbe. Ανακτήθηκε από: <https://el.glosbe.com/>

DeepL. Ανακτήθηκε από: <https://www.deepl.com/translator>

Merriam-Webster Dictionary. Ανακτήθηκε από: <https://www.merriam-webster.com/>

Pillars of Islam. In *The Oxford Dictionary of Islam*. Ed. John L. Esposito. *Oxford Islamic Studies Online*. 26-May-2013. Ανακτήθηκε από: <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t125/e1859>.

WordSense online Dictionary (2024). mahram. Ανακτήθηκε από: <https://www.wordsense.eu/mahram/>

WordSense online Dictionary (2024). محرم (Arabic). Ανακτήθηκε από: <https://www.wordsense.eu/محرم/>

Κορανι, σε μετάφραση: Ανακτήθηκε από:<https://islamforgreeks.org/wp-content/uploads/2008/05/korani-greek1.pdf>